

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Využití literárního příběhu v logopedické prevenci v mateřské škole

Vypracovala: Šárka Vaníková

Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Využití literárního příběhu v logopedické prevenci v mateřské škole vypracovala samostatně na základě vlastních poznatků z praxe a s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Ve Štáhlavech, 8.ledna 2017

Šárka Vaníková

Poděkování:

Děkuji především vedoucí bakalářské práce, PaedDr. Aleně Váchové, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále chci poděkovat všem mým blízkým, kteří mi byli po celou dobu oporou.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na logopedickou prevenci v mateřské škole a aktivity, které napomáhají správnému vývoji řeči a komunikačním dovednostem. Teoretická část se zaměřuje na řeč a řečový vývoj. Dále je vymezen termín a obsah logopedické prevence v MŠ. Práce poukazuje na význam četby v předškolním věku z hlediska rozvoje dítěte a jeho komunikativních kompetencí, charakterizuje literární příběh a jeho možnosti využití v logopedické prevenci. Na závěr teoretické části je uveden rámcový přehled literatury pro děti s příběhem. V praktické části byl vytvořen vzdělávací program, napomáhající v oblasti logopedické prevence. Obsahuje pět integrovaných tematických celků, vycházejících z literárních textů. Tento program byl realizován v MŠ a následně evaluován podle evaluačního plánu.

Klíčová slova: řeč, vývoj řeči, komunikativní kompetence, logopedická prevence, mateřská škola, literární příběh

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the logopaedic prevention in the kindergarten and the activities, which help to the correct speech development and the communicative skills. The theoretical part refers to the speech and speech development. There is also described the term: logopaedic prevention in the kindergarten. The thesis looks down to the significant influence of reading books and stories in the pre – schooling age regarding the child development and his/her communicative competences, it presents the literal story and the possibilities of its usage within the logopaedic prevention. The frame list of useful literal resources with child stories is stated at the end of the theoretical part. The education programme helping in the area of logopaedic prevention was created in the practical part of the thesis. It contains five intergrated thematic topics rising from the literal texts. This programme was used and realised in the kindergarten and evaluated consequently according to the evaluation plan.

The key words: speech, speech development, communicative competence, logopaedic prevention, kindergarten, literal story

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ŘEČ	9
1.1 Vývoj řeči	9
1.1.1 Významné vlivy ovlivňující vývoj řeči	9
1.1.2 Vlastní vývoj řeči	10
1.2 Struktura řeči – jazykové roviny	12
2 LOGOPEDICKÁ PREVENCE	14
2.1 Vymezení základních pojmů	14
2.2 Stupně logopedické prevence	15
2.3 Metody logopedické prevence	16
2.4 Logopedická prevence v MŠ	19
2.5 Oblasti Logopedické prevence	20
3 LITERÁRNÍ PŘÍBĚH	25
3.1 Literární příběh v předškolním vzdělávání	25
3.1.1 Členění dětské literatury	26
3.1.2 Literatura pro děti (podle literárního druhu a žánru):	26
3.2 Rámcový přehled literatury pro děti (s příběhem)	27
3.3 Význam četby v předškolním věku	30
PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 PROGRAM LOGOPEDICKÉ PREVENCE	32
4.1 Cíl práce a metody výzkumného šetření	32
4.2 Evaluační plán	32
4.3 Tematické celky vycházející z literárního příběhu	36
4.3.1 O pejskovi a kočičce – jak si dělali dort	36
4.3.2 O Klíči	44
4.3.3 O sněhu a ježíškovi – pohádky z pastelky	53
4.3.4 Tatínku, ta se ti povedla – hotelová pohádka	63
4.3.5 Už se nebojím tmy	74
4.4 Závěrečná evaluace	81
5 DISKUZE	85
ZÁVĚR	88
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY:	89
SEZNAM PŘÍLOH:	92

ÚVOD

V současné době se velké množství dětí předškolního věku potýká s poruchami komunikačních dovedností. Pokud se reedukace nepodaří do sedmého roku, dítě nastupuje s vadou do základní školy, a často se s poruchou řeči potýká i v dalších letech. Jako učitelka mateřské školy, která čím dál častěji pracuje s dětmi s poruchou řeči, si kladu otázku, proč tomu tak je a zda by se těmto vadám nedalo předejít nebo je alespoň minimalizovat.

Právě řeč a komunikace hraje velkou roli v oblasti socializace dítěte. Díky tomuto procesu dítě proniká do tajů společnosti, seznamuje s jejími normami a pravidly. Postupně se začleňuje do společenství svých vrstevníků, ve kterém se potřebuje dorozumívat. Právě kvalita a úroveň komunikačních dovedností se odráží při navazování vztahů ve skupině.

Dnešní svět je velmi uspěchaný a plný technologií. Dorozumívání a komunikace je velmi potřebnými prostředky, ale jejich kvalita klesá. Dnešní lidé hovoří mnohem jednodušším jazykem než jejich rodiče a prarodiče. Častěji se v dnešní populaci objevují poruchy výslovnosti (logopedické vady). Čas, který tráví rodiče se svými dětmi povídáním, je minimální. Právě ono prosté povídání a naslouchání je nejdůležitějším prostředkem pro správný vývoj řeči.

Ve své bakalářské práci jsem chtěla poukázat na důležitost logopedické prevence v předškolním věku dítěte. K této prevenci jsem využila literárních příběhů, které jsou dětem blízké a dokáží je zaujmout. Na tyto příběhy jsem navázala činnosti, které formou zábavných her a činností vedou ke správnému rozvoji řeči.

Cílem bakalářské práce bylo vypracování vzdělávacího programu pro logopedickou prevenci, jehož činnosti vycházejí a jsou motivovány vhodnými literárními příběhy. Jednotlivé integrované celky byly následně realizovány a ověřeny v praxi.

Teoretická část je rozdělena do třech kapitol. První kapitola vymezuje termín řeči a popisuje řečový vývoj. Poukazuje na důležitá stádia ve vývoji řeči. Následně je osvětlena struktura řeči a její rozdělení do jednotlivých rovin. Na začátku druhé kapitoly je popisován pojem logopedické prevence a její dělení. Důležitou součástí teoretické části jsou uvedené metody a oblasti logopedické prevence využívané

v mateřské škole. Třetí kapitola charakterizuje literární příběh a přináší možnosti jeho využití v předškolním vzdělávání a v oblasti logopedické prevenci. Na závěr teoretické části byl zpracován rámcový přehled literatury pro děti s příběhem.

Praktickou část tvoří vzdělávací program, vychází z poznatků, které jsou uvedeny v teoretické části. Literární texty byly vybírány tak, aby byly pro děti přitažlivé a bylo možné s nimi následně pracovat. Jednotlivé činnosti integrovaných bloků vycházejí z předkládaných příběhů a jsou zaměřeny na rozvoj schopností, které podporují správný vývoj řeči a pomáhají předcházet logopedickým vadám. Činnosti vzdělávacího programu jsou motivovány tak, aby byly pro děti lákavé. Jednotlivé aktivity je možné přizpůsobit, aby byla možná jejich realizace v kolektivu dětí různých věkových skupin.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŘEČ

Řeč je komplexní schopnost a spolu s myšlením je vývojově nejmladší lidskou schopností. Pohybem a vnímáním získává dítě informace a zkušenosti, které se pak shromažďují a transformují v řeč a myšlení. Vše co se děje v jiných oblastech vývoje má zároveň vliv na rozvoj řeči (Bednářová, Šmardová, 2015).

Řeč má pro vývoj člověka mimořádný význam, protože ovlivňuje kvalitu myšlení, poznávání, učení, orientaci a fungování v lidské společnosti. Řeč je také důležitá pro utváření sociálních vztahů, chování a postavení ve skupině (Bednářová, Šmardová, 2015).

Sovák (1984) uvádí, že řeč je pokládána za obecnou lidskou schopnost, která užívá sdělovacích prostředků slovních i neslovních a slouží ke komunikaci mezi lidmi (Sovák, 1984). Komunikací se rozumí forma oboustranného předávání informací pomocí jazykových i nejazykových prostředků.

S řečí souvisí i pojem jazyk, který je definován jako souhrn slovních i neslovních prostředků, které jsou specifické pro jednotlivé národy. Na rozdíl od řeči je jazyk dílem společnosti. Lidé používají různé znaky, jejichž prostřednictvím vyjadřují vědění, představy a prožitky člověka (Klenková, 2006).

1.1 Vývoj řeči

Vývoj řeči probíhá v několika stádiích, kterými musí jedinec postupně projít. Nelze ale říci, kdy které stádium nastoupí. U některého jedince dochází ke zrychlení či naopak ke zpomalení ve vývoji (Klenková, Kolbábková, 2002).

1.1.1 Významné vlivy ovlivňující vývoj řeči

Raný vývoj řeči je ovlivněn motorikou, vnímáním a sociálním prostředím (Bednářová, Šmardová, 2015).

Motorika

Motorické schopnosti a řeč dítěte se vzájemně ovlivňují. Důležitou roli v rozvoji řeči hraje hrubá /sed, lezení, chůze/ i jemná motorika /obratnost ruky, úchop/. Pokud u dítěte probíhá správný pohybový vývoj, nastupuje většinou ve správném období i vývoj řeči. Vývoj řeči bývá opožděn jak při opožděném motorickém vývoji, tak při postižení pohybového ústrojí (Klenková, Kolbábková, 2002).

Vnímání

Nezastupitelnými faktory pro vývoj řeči jsou zrak a sluch. Zrakové vnímání upevňuje sluchové vjemy. Sluch společně se zrakem mají zásadní význam při osvojování správné artikulace (Bednářová, Šmardová, 2015).

Sociální prostředí

Vnějším faktorem, který ovlivňuje vývoj řeči je sociální prostředí. Hlavní úlohu zde plní rodina /výchovní styl, podnětné prostředí, mluvní vzory/ (Bednářová, Šmardová, 2015).

1.1.2 Vlastní vývoj řeči

Po tzv. předřečovém období prvního roku života /resp. i prenatalního období/ nastává vlastní vývoj řeči. Je obecně známé, že první slova dítě zpravidla začíná používat okolo prvního roku až roku a půl svého života. Již před tímto obdobím si dítě osvojuje typickou intonaci /rytmus a melodie/ lidské řeči. V krátkých větách, které pronáší je jednoznačně patrná forma sdělení, otázky nebo rozkazu (Langmeier, Krejčířová, 1998). Slovní zásoba se nejčastěji skládá z podstatných jmen a rychle narůstá. V tomto období dítě zná 70-80 slov, která používá v jednoslovných větách, bez jakékoliv gramatické stavby (Klenková, Kolbábková, 2002).

V následujícím období do druhého roku, začíná dítě tvořit věty dvouslovné, stále bez správné gramatické struktury. Okolo druhého roku věku, dítě používá 200 – 400 slov. Gramatická stavba řeči začíná být správná (Klenková, Kolbábková, 2002).

Dítě také začíná chápat symbolický význam slov, velkému počtu slov rozumí a také je mnohem více užívá. Pasivní slovní zásoba však stále převažuje nad aktivní (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Kolem dvou a půl let začíná dítě tvořit víceslovné věty. V tomto období o sobě hovoří většinou ve třetí osobě. Langmeier zdůrazňuje, že rozdíly v počátečním vývoji řeči mohou být mezi dětmi velké, přičemž se rozdíly v pozdějším věku vyrovnávají. Dítě navazuje komunikaci s nejbližšími dospělými a začíná chápat funkci řeči v komunikaci (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Okolo třetího roku zná dítě již více než tisíc slov. Výslovnost není dokonalá. Některé hlásky nahrazuje jinými nebo je vyslovuje nepřesně. Správně tvoří skladbu vět a objevují se první souvětí. V tomto věku ještě dítě nedokáže zcela správně používat některé předložky a spojky (Langmeier, Krejčířová, 1998).

S blížícím se čtvrtým rokem začíná být řeč gramaticky v normě. Slovní zásoba dítěte se neustále zvětšuje, tvoří souvětí, říká z paměti básničky (Klenková, Kolbábková, 2002). Mizí dětská patlavost. Dítě dokáže delší dobu poslouchat delší povídky a to i v dětském kolektivu (Langmeier, Krejčířová, 1998). Bednářová (2015) uvádí, že nejrychlejší vývoj řeči probíhá právě do tří až čtyř let.

V období mezi čtvrtým a pátým rokem bývá řeč gramaticky správná a obsahuje všechny slovní druhy. Ve svém slovníku má dítě již 1500-2000 slov a snaží se nahrazovat zájmena správnými názvy. Začíná upřednostňovat jednu ruku (Klenková, Kolbábková, 2002).

V období pátého až šestého roku svého věku dítě používá dlouhé věty a souvětí, počítá a pojmenovává věci ve svém okolí. Dokáže, téměř bez návodných otázek, vyprávět příběh či vysvětlit možnost využívání předmětů a věcí kolem sebe. Zvládá správně vyslovovat většinu hlásek. U některých dětí se setkáváme s nesprávnou výslovností sykavek (c,s,z,č,š,ž) a vibrantů (r,ř). S nástupem do základní školy by dítě mělo při komunikaci používat kolem třech tisíc slov (Klenková, Kolbábková, 2002).

Řeč se vyvíjí i nadále, Bednářová považuje za zásadní období pro vývoj řeči dobu mezi šestým a sedmým rokem života (Bednářová, Šmardová, 2015).

1.2 Struktura řeči – jazykové roviny

Řeč a její vývoj můžeme charakterizovat i z hlediska jednotlivých jazykových rovin: foneticko-fonologické, morfologicko-syntaktické, lexikálně-sématické a pragmatické.

Foneticko-fonologická rovina

Jedná se o fonematickou diferenciaci a artikulaci, tedy o sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost. Dítě dokáže ze zvuků, kterými je obklopeno, vyčlenit hlásky jazyka mateřského. Jejich napodobování je dítě schopno kolem šestého až osmého měsíce. Všechny hlásky dítě dokáže rozlišit až po šestém roce věku. Sluchové rozlišování je úzce spjato s výslovností. Dítě se potřebuje naučit nejen hlásky rozlišovat, ale také umět rozlišit jejich správné a nesprávné znění. Vývoj výslovnosti začíná od hlásek artikulačně jednodušších (P,B,M,T,D,N) a postupně přechází k hláskám artikulačně obtížnějším (R,Ř,Z,S,C,Ž,Š,Č). Nesprávnou výslovnost, tzv. dyslálii považujeme do věku pěti let za fyziologickou.

Morfologicko-syntaktická rovina

V této rovině hovoříme o užívání slovních druhů, tvarosloví a větné skladbě. Základní údaje o rozvoji této roviny uvádí Bednářová (2015). Dítě si začíná osvojovat nejprve podstatná jména a slovesa. Všechny slovní druhy by dítě mělo umět používat po čtvrtém roce. Časování a skloňování začíná používat v období dvou až dvou a půl let. Jednoslovné věty dítě tvoří již kolem prvního roku. Víceslovné věty dokáže tvořit dítě ve věku dvou a půl až tří let. Mezi třetím a čtvrtým rokem dítě již používá souvětí. Pokud se u dítěte objevují dysgramatismy do věku čtyř let, považujeme je za fyziologické. V pozdějším období mohou signalizovat opožděný vývoj řeči či intelektu.

Lexikálně-sématická rovina

Tato rovina se zaměřuje na porozumění řeči a vyjadřování. Již kolem deseti měsíců můžeme u dítěte hovořit o porozumění řeči. V období jednoho roku až roku a půl se u dítěte začíná rozvíjet aktivní slovní zásoba.

Pragmatická rovina

Jde o užití řeči či používání slovní komunikace v praxi. Vedle mluvené řeči zde hovoříme i o neverbálních prvcích komunikace. Pro dítě je velmi důležitá jednota verbální a neverbální složky komunikace (Bednářová, Šmardová, 2015).

Již v předškolním věku dítěte se vytváří základní slovní zásoba, správná artikulace, základní jazyková schémata a schopnost pohotové komunikace. Kutálková připomíná, že pokud nedojde k včasnému rozvinutí některé ze jmenovaných složek, je její osvojení po sedmém roce dítěte obtížnější. V tomto období už by mělo docházet ke zdokonalování a doplňování stavby jazyka. Největší možnosti k ovlivnění vývoje řeči má vedle rodiny mateřská škola. Učitelky mateřských škol mají možnost přispět k jazykové výchově dětí, k prevenci logopedických vad a poskytnutí informací směrem k rodičům (Kutálková, Kolbábková, 2002).

2 LOGOPEDICKÁ PREVENCE

„Na počátku bylo slovo ...“ (Kutálková, 2010, s. 9).

Pokud chceme hovořit o logopedické prevenci, je třeba nejprve osvětlit samotný pojem logopedie.

2.1 Vymezení základních pojmů

Logopedie

Termín logopedie vznikl ze dvou řeckých slov (logos - slovo, řeč, paideia – výchova). V nejširším slova smyslu se o logopedii hovoří, jako o výchově řeči (Sovák, 1984).

Logopedii lze definovat jako nauku o výchově řeči a o předcházení a odstraňování jejích poruch. Jejím hlavním úkolem je náprava i předcházení vad a poruch sdělování (Sovák, 1981).

Logopedický slovník tuto definici rozšiřuje o výzkum, diagnostiku a školské pojetí: „Logopedie – I. obor, zabývající se fyziologií a patologií komunikace lidskou řečí (rozvoj řeči, výzkum, diagnostika, terapie, prevence, profylaxe), v pojetí školském – obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou a vzděláváním osob s poruchami komunikace“ (Dvořák, 1998, s. 95).

Logopedická prevence

V odborné literatuře je obtížné vyhledat samotný pojem logopedické prevence. V logopedickém slovníku se hovoří spíše o prevenci obecně. Prevenci vysvětluje jako předcházení, ochranu či opatření, která napomáhají předcházet nemocím či poruchám (Dvořák, 1998). Vyjdeme-li z této definice, můžeme chápat logopedickou prevenci jako předcházení logopedickým vadám.

Logopedická prevence je zmiňována ve spojitosti s logopedickou intervencí, kterou chápeme jako zásah do jevu či procesu, který chceme ovlivnit. Klenková ve své knize dále specifikuje intervenci logopedickou jako aktivitu logopeda, která je procesem složitým, má svůj cíl a je prováděna na třech úrovních: diagnostiky, terapie a logopedické prevence.

Jednotlivé úrovně je těžké od sebe odlišit a dochází k jejich prolínání. Pro logopedickou prevenci je důležitá informace, že dochází k částečnému prolínání terapie a prevence (Klenková, 2006).

2.2 Stupně logopedické prevence

O logopedické prevenci můžeme tedy hovořit, jako o předcházení logopedických vad a poruch. Podporováním přirozeného rozvoje komunikace se snažíme zamezit vzniku řečových poruch nebo o jejich minimalizaci.

Současná logopedie využívá metod primární, sekundární a terciární prevence.

Primární logopedická prevence „je chápána jako předcházení situacím, které ohrožují určité narušení komunikační schopnosti“ (Klenková, 2006, s. 57).

Lipnická zmiňuje, že k tomuto předcházení je potřebná stimulace rodiny a efektivní výchovné působení v mateřské škole. Primární logopedická prevence zahrnuje péči o celou dětskou populaci a to od raného období. Do oblasti této prevence je dále zahrnuta osvětová činnost a poradenství (Lipnická, 2013).

Sekundární logopedická prevence se zaměřuje pouze na část populace, na tzv. rizikovou skupinu dětí. Touto skupinou rozumíme děti, u kterých je možné očekávat narušení vývoje řeči. Sekundární prevence se snaží vzniku tohoto narušení předejít v počátcích (Lipnická, 2013). V oblasti této prevence hraje důležitou roli mateřská škola a pediatr (Peutelschmiedová, 2006)).

Terciární logopedická prevence směřuje k dětské populaci, u které již bylo nějaké narušení komunikačních schopností zjištěno. Jejím cílem je, pokud už není možná náprava, aby se narušení komunikačních schopností nezhoršovalo a zamezit obtížím v oblasti socializace (Peutelschmiedová, 2006). Lipnická zmiňuje, že dalším úkolem této prevence je, pomocí výchovně-vzdělávacích a terapeutických prostředků, zamezit negativním dopadům na další rozvoj dítěte (Lipnická, 2013).

K logopedické prevenci jako takové řadíme kromě vhodných edukačních přístupů v mateřské škole a v rodině lékařskou péči (Lipnická, 2013).

2.3 Metody logopedické prevence

K tomu, aby dítě mohlo využít všechny předpoklady, které pro vývoj řeči má k dispozici, můžeme využít různých her, říkadel a básniček, pohádek a příběhů. Zaměříme se na činnosti, které nám pomohou u dítěte rozvíjet smyslové vnímání, obratnost a koordinaci. Dále budeme podporovat rozvoj myšlení, fantazie, motoriky a rozvoj kresby. Důležitým faktorem v období rozvoje řeči je mluvní vzor dospělých a kontakt s lidmi, který přispívá k orientaci v sociálních vazbách (Kutálková, 2002). Kutálková ve své knize uvádí dvanáct metod pro úspěšnost logopedické prevence.

Metoda první: Realita

Pro rozvoj dítěte, a nejen pro rozvoj řeči, je důležitým zdrojem informací reálný svět. Prostředí a předměty, které jej obklopují. Dítě potřebuje mít možnost svět kolem sebe zkoumat. Při tomto zkoumání musí být nablízku dospělý, který bude průvodcem a komentátorem. Zároveň bude odpovídat na kladené otázky. Pokud se u dítěte rozvíjí poznání, rozvíjí se zároveň i řeč. Dítě okolní svět prozkoumává všemi smysly. Na tuto počáteční manipulaci později navazuje práce, která je pro dítě zajímavou hrou. Při této jednoduché práci získává dítě základní sociální návyky a je zapojeno do komunikačního procesu (Kutálková, 2002).

Metoda druhá: Hra

Dítě si hraje rádo a snadno pomocí hry ukládá nové poznatky do paměti. Z počátku dítě hrou kopíruje své okolí za pomoci tzv. námětových her. V pozdějším věku děti přibírají do hry další kamarády a kombinují realitu s fantazií. Při této hře vznikají mezi aktéry vztahy a pravidla chování ve skupině (Kutálková, 2002). Lipnická (2013) poukazuje na hru v podnětném prostředí, kde je dítě aktérem komunikačního procesu mezi dětmi i mezi dospělými.

Metoda třetí: Práce

Již bylo zmíněno, že na počáteční manipulace navazuje jednoduchá práce. Právě práce, může být pro děti zábavou a dobrodružstvím (Kutálková, 2002).

Metoda čtvrtá: Obrázky a knížky

Stejně tak, jako při prozkoumávání reálného světa a při hře, je třeba i při prohlížení obrázků a knih, aby byl aktivně přítomen dospělý (Kutálková, 2002). Oblíbené dětské knihy a obrázky leporel jsou stimulem k povídání, pojmenovávání a napodobování. Přirozeně rozvíjíme slovní zásobu a formu dialogu (Kyclová Bezděková, 2014). Pomocí obrázků můžeme hrát různé hry, ale také nám pomáhají u dítěte rozšiřovat znalosti a rozvíjet zrakové vnímání. Řeč se v předškolním období kultivuje hlavně rozhovorem a poslechem četby knih. Knihy jsou pro nás zdrojem nejen informací a znalostí, ale díky ilustracím i výtvarným zážitkem (Kutálková, 2002).

Metoda pátá: Pohádky a příběhy

Pohádky patří neodmyslitelně ke kulturnímu dědictví a pomáhají dětem nenásilně ukládat do vědomí základní morální hodnoty a pravidla. Pohádka má dobrý konec, je romantická a napínavá, dobro vítězí nad zlem. Společně s pohádkami jsou u dětí v oblibě příběhy, pověsti a báje. Nenahraditelnou roli zde hraje kontakt mezi dítětem a vypravěčem /čtenářem/ (Kutálková, 2002). Kyclová Bezděková (2014) dodává, že pohádkový příběh má nenahraditelné zastoupení při rozvoji celé osobnosti. Při výběru příběhů musíme zohlednit posluchače.

Metoda šestá: Říkadla a básničky

Říkadla a básničky není možné ničím nahradit. Je to nejpřirozenější možnost k osvojení si dovedností, které dítě potřebuje pro správný rozvoj řeči (Kyclová Bezděková, 2014). Některé říkanky jsou nedílnou součástí pohybových her a tanečků. Napomáhají tak rozvoji koordinace pohybů a řeči, umožňují správně dýchat a mluvit zároveň. Jsou rytmické a pomáhají rozvíjet paměť (Kutálková, 2002). Kyclová Bezděková (2014) však upozorňuje, že je důležité, aby se dítě s říkadly setkalo již před nástupem do MŠ.

Metoda sedmá: Kresba

Mezi způsoby dorozumívání patří kromě řeči i čtení a psaní. Proto je třeba věnovat pozornost i technice dětské kresby, která je předpokladem pro psaní. Aby ruka získala svoji obratnost, je třeba od samotných začátků dbát na techniku držení pastelky. K tomu, abychom napomohli uvolnění dětské ruky a předešli nedostatkům při držení tužky, využijeme velkých formátů papíru. I zájem o kresbu má u dítěte své období,

keré je třeba podchytit (Kutálková, 2002). Pokud dítě kreslit nechce nebo ho tato činnost nebaví, zaměříme se na činnosti rozvíjející jemnou motoriku. Aby si dítě kreslení oblíbilo, motivujeme pochvalou a výkony oceňujeme (Kyclová Bezděková, 2014).

Metoda osmá: Mluvní vzor a komunikace v rodině

Velký vliv na rozvoj řeči dítěte má způsob komunikace a klima v rodině. Důležitá nejen výslovnost, ale i hlasitost mluveného projevu. V rozhovoru s rodiči potřebuje dítě získávat průběžné odpovědi na své dotazy. Rodiče společně s dítětem hledají odpovědi na problémy a vzniklé situace. Rodiče dokáží dítě vyslechnout, popřípadě jeho názory usměrní. Dítě se tímto učí předkládat své nápady a vyřknout své myšlenky. O zásadních věcech se nediskutuje a dítě je přijímá jako fakt, který je mu vysvětlen. Komunikaci usnadňuje řád, který dává dítěti jistotu.

Metoda desátá: Divadlo

Divadlo a dramatická výchova má mnoho společného s rozvojem komunikace u dětí. Děti si velmi rády hrají na něco, překvapivě hra na divadlo prospívá i dětem nesmělým (Kutálková, 2002). Dítěti se díky dramatické výchově dostává zkušeností, které jsou pro život důležité, pomocí aktivního poznávání (Svobodová, Švejdová, 2011).

Metoda jedenáctá: Využití masmédií

Ano, i média jsou jednou z metod rozvoje řeči. V dnešní době mají velmi silný vliv. Musíme se ale naučit eliminovat jejich škodlivé vlivy a využít to dobré, co nám nabízejí. Hlavním problémem je čas trávený u televizoru a výběr pořadů. Po domluvě s dětmi pořady vybíráme a tyto pořady s nimi sledujeme. Dítě potřebuje nejen pořad vnímat, ale potřebuje v průběhu pořadu některé momenty okomentovat či vysvětlit. Takto naučíme dítě, nejen pasivně televizní pořad sledovat, ale vnímat dějové linie a hodnotit to co vidělo (Kutálková, 2002). Kyclová Bezděková poukazuje na následky, které přináší pasivní sledování, již zpracovaných informací, televizní obrazovkou. U dětí dochází ke snížení pozornosti, k nesprávnému vyjadřování a k neschopnosti rozlišovat reálný svět od fiktivního (Kyclová Bezděková, 2014). Poslech rozhlasu podporuje u dítěte schopnost naslouchat a přemýšlet. K dnešní době patří počítače. I v tomto případě je třeba myslet na to, že někdy méně, znamená více (Kutálková, 2002).

Metoda dvanáctá: Návčik

Návčik, tzv. průpravná cvičení, patří částečně do logopedické prevence. Ve větší míře se používá při reedukaci (Kutálková, 2002).

2.4 Logopedická prevence v MŠ

Základní vývoj řeči se uzavírá kolem sedmého roku dítěte. Do tohoto věku se dá výslovnost i další složky řeči snadněji ovlivnit. Tento proces je ovlivněn tělesným vývojem dítěte a zráním jeho centrální nervové soustavy (Kutálková, 2002). Předškolní věk je tedy ideálním obdobím pro logopedickou prevenci. Vedle rodiny, která má v tomto směru nezastupitelné místo, má možnost ovlivnit správný vývoj řeči právě mateřská škola. Mateřská škola se podílí na komplexním rozvoji dítěte a logopedická prevence by měla být nedílnou součástí každodenního vzdělávacího programu vycházejícího z RVP PV. Nejen logopedická preventistka, ale každá učitelka může ovlivňovat a působit na vývoj dětské řeči (Těthalová, 2007). Vzdělávací strategie, které jsou vhodné pro toto působení, by měly odpovídat vývojovým zvláštnostem předškolního období.

RVP PV doporučuje v předškolním vzdělávání využívat metody prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, uvádí také spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby (RVP PV, 2016, s. 7). To vše platí i pro logopedickou prevenci. Zvláště chceme zdůraznit podnětnost prostředí, mluvní vzor a hru.

Podnětné prostředí

Učitelka vytváří prostředí, které děti obklopuje. Ať už se jedná o samotné prostředí třídy nebo o podněty k jednotlivým hrám a činnostem, které děti rozvíjejí (Těthalová, 2013). Reaguje též na podněty přicházející ze stran dětí a přizpůsobuje prostředí a hru podle jejich zájmů (Lipnická, 2013). Snaží se o podporu komunikace mezi dětmi v průběhu her a činností. Vlastním příkladem a v didakticky zaměřených činnostech podporuje rozvoj slovní zásoby, gramatickou správnost a kulturu řeči (Váchová, Kupcová, Kukačková, 2015).

Mluvní vzor

V období vývoje řeči má mluvní vzor mimořádnou důležitost. Učitelka je pro děti vzorem, v tomto případě vzorem mluvním. Není vzorem jen v oblasti rozvoje slovní zásoby, ale i v technice dýchání při mluveném projevu (Kutálková, 2010). Pro učení dítěte nápodobou je důležité, aby učitelka dbala na kultivovanost jazykového projevu. (Lipnická, 2013). Napodobováním mluvních vzorů si dítě též osvojuje gramatickou rovinu jazyka. Učí se používat všechny slovní druhy a správně tvořit slova a věty. Následně zkouší jazykové prostředky správně užívat při komunikaci s okolím (Klenková, Kolbábková, 2002).

Hra

Učení v mateřské škole se děje formou hry. „*Hlavní náplní života dítěte je hra*“ (Kutálková, 2010, s. 40), jak uvádí Kutálková ve své knize. Hra je velmi důležitá nejen pro rozvoj jazyka, ale i pro imaginativní myšlení. Různorodost her přináší množství příležitostí v oblasti rozvoje řeči /např. průzkumná hra, pohybová hra, symbolická hra, kooperativní hra, hra v roli, volná hra/(Julia Kidd, 2010). Při hře je dítě přirozeně vybízeno k používání řeči a jazyka. Nedochozí zde pouze k procvičování jazykových a řečových dovedností, ale i k socializaci dítěte (Lipnická, 2013).

2.5 Oblasti Logopedické prevence

V rámci logopedické prevence rozvíjíme nejen řeč, ale i další schopnosti a dovednosti, které ji podporují. V této podkapitole postupně hlavní oblasti logopedické prevence popíšeme.

Slovní zásoba

Rozvíjet u dítěte je zapotřebí nejen slova, kterým rozumí /slovní zásoba pasivní/, ale hlavně slova, která umí aktivně při komunikaci využívat /aktivní slovní zásoba/. V prvopočátcích vývoje řeči se děti učí poznávat věci a aktivity, které je obklopují. Slova se stávají součástí slovní zásoby na základě zkušeností a pochopení situací a logických vztahů (Klenková, Kolbábková, 2002). S dětmi je třeba hodně hovořit a vysvětlovat, aby výrazům rozuměly. V tomto směru nám pomáhá četba a diskuze nad ní. V mateřských školách též zařazujeme hry se slovy – pojmenovávání obrázků a věcí

kolem nás, hledání nadřazených pojmů, hry s rýmy, hledání protikladů a synonym, postupně prodlužujeme řady slov. Často s dětmi hovoříme o tom, co kdo dělá, jaké to je atd.. Ve školním období si dítě slovní zásobu rozšiřuje četbou (Kutálková, 2010).

Vyjadřovací schopnosti a vlastní projev

V mateřské škole se dítě učí vyprávět příběhy, ale i vyjadřovat vlastní zážitky, přání a potřeby. Děti jsou podněcovány ke slovnímu popisu obrázků a sestavování dějových posloupností. Společně s kamarády děti zpívají a interpretují básně. Děti jsou vedeny k osvojování zdvořilostních návyků. Tyto činnosti vedou k umění souvislého vyjadřování v rozvitých větách (Klenková, Kolbábková, 2002).

Výslovnost

Pro rozvoj výslovnosti je důležité správné dýchání. Mnoho dětí špatně hospodaří s dechem. Příčinou může být i nízká pohybová aktivita a nedoléčené rýmy, které nutí děti k dýchání pusou, jak uvádí Kutálková (2010). Ke správnému nácviku hospodaření s dechem nám pomůže zařazování dechových cvičení, která mají formu hry a jsou vhodně motivována. Ke srozumitelnosti a zřetelnosti řeči dále napomáhají artikulační a intonační cvičení, odezírání pohybů artikulačních orgánů, napodobování zvuků, vymyšlení rýmů, koordinace pohybů, hry spojené s rytmem a pohybem a slovní hry (Lipnická, 2013).

Rozumové schopnosti

V rámci rozumových schopností rozvíjíme u dítěte myšlení, poznávací schopnosti a jazykové dovednosti. K rozvoji těchto schopností dochází hrou, pozorováním a za pomoci experimentů. Díky těmto činnostem dochází u dítěte k rozvoji fantazie, představivosti a řeči. Získané zkušenosti a znalosti se zapisují do paměti dítěte a jsou viditelné v jeho chování a jednání. Dítě se v mateřské škole učí poznávat a pojmenovávat barvy a geometrické tvary, učí se znát a pojmenovávat části lidského těla, učí se prostorové a pravo-levé orientaci, učí se pojmenovávat členy rodiny, orientovat se v čase, poznávat a pojmenovávat zvířata a jejich mláďata. V rámci předmatematických schopností se dítě učí porovnávání počtu a mechanickému počítání (Klenková, Kolbábková, 2002).

Rytmické cítění

Pro nácvik správného tempa řeči a správného dýchání při mluveném projevu nám pomáhají říkadla, básničky a písničky. Postupně přecházíme od nejjednodušších ke složitějším. Stejně tak je pro dítě důležitý rytmus dne, který je v mateřských školách dodržován. K orientaci dětem pomáhají i každodenní rituály. Pokud dojde k narušení tohoto rytmu, dítě na něj reaguje jinak /neklidem, nesoustředěním/. V tomto směru dětem neprospívá moderní benevolentní pojetí výchovy, ve které dochází k nepravidelnostem a neustále se měnícímu režimu dne (Kutálková, 2010). Rytmické cítění pomáhá dítěti uvědomit si, že slovo je složeno z několika dílčích segmentů a dokáže slova rozkládat na slabiky. Rytmizace slov kladně ovlivňuje výslovnost jednotlivých hlásek a napomáhá rozvoji slovní zásoby. Děti se učí rytmozováním /převážně vytleskáváním/ rozkládat slova na slabiky a opakovat daný rytmus. Pro nácvik rytmozovace využíváme říkanek, rozpočítadel a básniček. Tato cvičení jsou propojována s chůzí v rytmu, která podporuje koordinaci pohybů (Klenková, Kolbábková, 2002).

Zrakové vnímání

Zrakové vnímání má nenahraditelný význam ve vývoji řeči. Upevňuje sluchové vjemy, kontroluje pohyb mluvidel. Mimořádnou důležitost hraje zrakové rozlišování při pozdějším učení čtení a psaní (Klenková, Kolbábková, 2002). Zraková paměť je rozvíjena už tím, že s dítětem hovoříme o tom, co vidělo. Vhodné je zařazování tzv. Kimových her a opakování vzorů při řazení. Učíme dítě přiřazovat a následně pojmenovávat barvy. Zařazujeme práci s obrázky /třídění, skládání, hledání rozdílných a nesmyslných obrázků, skládání obrázků z dílů, odlišování figur a pozadí, vyhledávání podle vzoru aj./. K oblíbeným hrám, které napomáhají rozvoji zrakové paměti, patří hra pexeso. V předškolním věku učíme děti uvědomovat si jednotlivé části viděného celku /skládání puzzle, mozaiek, stavebnic, obrázkových kostek/. K rozvoji zrakového vnímání můžeme využívat i pracovních listů. Po pátém roce věku upevňujeme a podporujeme správnost očních pohybů /např. při řazení a pojmenovávání obrázků, listování a prohlížení knih/ (Bednářová, Šmardová, 2015).

Sluchové vnímání

V předškolním věku je u dítěte nutné rozvíjet sluchové vnímání i sluchovou paměť. Sluchová paměť umožňuje ukládání a vybavování si informací a obsahu. U dětí v MŠ procvičujeme paměť krátkodobou /opakování slyšeného hned/ a dlouhodobou /ptáme se na obsah s časovým odstupem/. Zaměřujeme se na kvalitu a ne na kvantitu. Začínáme jednoduchými říkankami a básničkami. Pro snadnější zapamatování spojujeme říkanky s pohybem a tleskáním (Klenková, Kolbábková, 2002). Sluchové vnímání podporujeme častým povídáním, zpíváním, říkadly, básničkami a rytmickými cvičeními. Děti předškolního věku učíme naslouchat čteným pohádkám a příběhům, umění odlišit figuru od pozadí. Děti učíme zvuky lokalizovat a rozlišovat /např. hudební nástroje, zvuky zvířat, zvuky běžných činností/. V MŠ se dále zaměřujeme na určování počátečních hlásek ve slovech, rozklad slov na slabiky, na rýmování. Sluchovou paměť rozvíjíme také pomocí rytmických cvičení (Bednářová, Šmardová, 2015).

Motorika

U dětí je důležitý rozvoj pohybových schopností /hrubá a jemná motorika/. Pohybové schopnosti ovlivňují vývoj řeči. Hrubou motorikou rozumíme pohyblivost celého těla. K dobrému rozvoji pohybových schopností potřebuje dítě dostatek příležitostí. Zaměřujeme se na koordinaci pohybů. Hrubou motoriku u dětí zdokonalujeme např. chůzí, během, hrou s míčem, poskoky a přeskoky atd. U dětí jsou velmi oblíbené pohybové hry a možnost spontánních pohybových aktivit (Kycltová Bezděková, 2014). Jemnou motoriku /motoriku ruky a prstů/ rozvíjíme u dětí např. navlékáním korálků, hrou s modelínou, skládáním puzzle, hrou a stavěním ze stavebnic a kostek, kreslením, skládáním mozaiek, ale i při sebeobsluze jakou je oblékání. Jemnou motoriku lze procvičovat jednoduchými prstovými cvičeními, která doprovázíme rytmickou říkankou (Klenková, Kolbábková, 2002). V rámci rozvoje řeči u dítěte jsou zařazovány cviky na podporu obratnosti mluvidel /jazyk, rty, čelisti/. Tato cvičení jsou učitelkami vhodně motivována jako např. napodobování různých zvuků, pohyby jazyka a rtů /čertík, špulení, úsměv/ (Kutálková, 1996).

Grafomotorické dovednosti a kresba

Kresba a grafomotorické pohyby úzce souvisejí s hrubou a jemnou motorikou. Pro dítě bývá kreslení většinou zábavné. Vytváří něco nového a vyjadřuje své prožitky. Ke

snadnějšímu úchopu tužky dítěti dopomáhá koordinace jemných pohybů ruky. V MŠ umožňujeme dítěti rozvíjet motoriku každodenními činnostmi /sebeobsluha, manipulace s předměty a hračkami, rukodělné práce, možnost nápodoby činností/. Později přistupujeme ke grafomotorickým cvičením, jejichž obtížnost volíme podle aktuálnosti kresebných projevů. Grafomotorický nácvik je učitelkou vhodně motivován, může být doprovázen rytmizováním a říkankou (Kycltová Bezděková, 2014).

Spolupráce s rodinou

Učitelka rodičům doporučuje činnosti, které je třeba v určitých oblastech s dítětem procvičovat, dokáže odhalit dítě, které má s rozvojem řeči potíže a doporučí rodičům návštěvu klinického logopeda (Těthalová at Kutálková, 2007). Pokud dítě už navštěvuje logopeda, Lipnická zdůrazňuje důležitost spolupráce mezi rodiči, učitelem a logopedem. Dochází tak ke sjednocení v edukačním působení na dítě při dosahování cílů (Lipnická, 2013).

Média

Klenková uvádí, že *„hry „televizních dětí“ jsou námětově chudé, stereotypní a bez fantazie“* (Klenková, 2010, s. 43). To se týká i jiných technologií /počítače, tablety atd./. Tyto děti vnímají věci povrchově. Pokud je čas strávený před televizní obrazovkou neadekvátní věku tak *„si dítě zvyká slyšet, ale ne poslouchat, dívat se, ale nevidět“* (Klenková, 2010, s. 43)“. Slovní zásoba je velmi chudá a nedostatky se projevují i v kresebném projevu. Dětská fantazie je rozvíjena na základě prožitého, slyšeného a viděného v reálném životě (Klenková, 2010). Kycltová Bezděková (2014) ve shodě s dalšími autory zdůrazňují, že pokud využíváme média v oblasti logopedické prevence, je důležité sdílení a následné povídání o tom, co vidíme, děláme a slyšíme. Je důležité naučit děti správně využívat média jako jeden ze zdrojů zábavy a poučení. Ale ne jediný.

3 LITERÁRNÍ PŘÍBĚH

Gebhartová uvádí: „*Termín literární text označuje stylistickou a obsahově estetickou kvalitu na rozdíl od textů instruktážních nebo věcných*“ (Gebhartová, 2011, s. 8). S literárním textem se dítě setkává v podobě pohádek a povídek, které jsou mu předčítány. S texty instruktážními či věcnými se může setkat ve formě návodů ke hrám či vidět na nástěnkách v MŠ (Gebhartová, 2011).

3.1 Literární příběh v předškolním vzdělávání

Přikláním se ke sloům Svobodové „že příběhy a pohádky jsou tou nejpřirozenější a nejzajímavější cestou za poznáním světa. Dávají dětem víru a naději v dobro, ukazují jim, že je správné za dobro bojovat, chránit slabé a odporovat zlu. Vzájemně si pomáhat a důvěřovat. Nabízejí morální hodnoty bez moralizování“ (Svobodová, 2011, s. 15).

Literární příběh a literární výchova jako taková jsou důležitou součástí rozvoje řeči a jazyka dítěte, a to jak v oblasti kultivace jeho komunikativních schopností, tak v oblasti sociálně kulturní. Dále se literární výchova podílí na rozvoji dětské fantazie a tvořivosti. Pomáhá rozvíjet abstraktnější představivost, která se spolupodílí nejen na vývoji dětské řeči, ale i na vývoji psychiky (Gebhartová, 2011).

Předškolní vzdělávání se opírá o aktuálnost a celistvost vzdělávání. Pro vytváření integrovaných celků nám můžou posloužit právě příběhy. Švejdová uvádí, že „*příběh je jedním z přirozených, neautoritativních a funkčních výchovně vzdělávacích prostředků*“ (Švejdová, 2010, s. 132). Příběh může být vyprávěný či čtený a je východiskem pro společnou práci v dětském kolektivu. Příběh nám pomáhá nenásilně integrovat všechny primární rámcové cíle RVP PV a všechny jeho výchovné složky. Dítě se setkává s informacemi a prožitkem, s poznáním, fantazií i realitou. Literární příběh nám mimo celistvosti učení, nabízí vyváženost činností. Přináší s sebou i řadu podnětů pro spontánní hru, pohybové, výtvarné a pracovní činnosti, či grafomotorická cvičení (Svobodová, Švejdová, 2010).

Příběh má velkou schopnost ovlivnit dítě po stránce sociální, emocionální a kognitivní (Váchová, Kupcová, 2015). Interpretovaný literární příběh přispívá k rozvoji všech

klíčových kompetencí dítěte. Jeho uplatnění lze najít ve všech oblastech vzdělávání, především v oblasti Dítě a jeho psychika. V této oblasti, jak uvádí Gebhartová, je mluvené slovo nenahraditelné. Dítě se učí chápat pomocí příběhů význam slov a osvojuje si řeč. Tyto dovednosti jsou součástí předčtenářské gramotnosti a uvádějí dítě do kulturního světa (Gebhartová, 2011).

Z hlediska logopedické prevence lze literární příběh využít již při samotné prezentaci příběhu. A to jak formou emoční četby či vyprávěním, kdy dochází u dítěte k rozvoji slovní zásoby. Obohacujeme a rozvíjíme mateřský jazyk. Díky příběhu se dítě dozvídá nové informace, které zpracovává a dochází tak k rozvoji paměti a myšlení. O příběhu s dětmi hovoříme, nasloucháme a odpovídáme. Dítě se učí vyprávět a udržet linii příběhu. Za pomoci činností, které na čtený či vyprávěný příběh navazují a bezprostředně s ním souvisejí, napomáháme rozvoji fantazie a představivosti. Na literární příběh můžeme navázat kresbou či činnostmi rozvíjející grafomotoriku, která je nápomocna rozvoji řeči samotné a napomáhá též budoucímu psaní. Literární příběh můžeme použít jako motivaci k dechovým či pohybovým cvičením a rytmickým hrám. Dítě se setkává s knihou, a i když samo ještě neumí číst, tak si buduje vztah nejen ke knize samotné, ale k psané řeči a k ilustracím. Doprovodíme-li předešlé činnosti básničkami, říkankami a písničkami, získáme silný nástroj nejen ke správnému rozvoji řeči (Wildová, 2013).

3.1.1 Členění dětské literatury

Literaturu pro děti lze členit z několika hledisek. Pro pedagogickou praxi nejbližší je dělení dle vývojových stupňů dítěte (ontogenetické členění). Pro naši věkovou skupinu je důležitá literatura pro předškolní věk (do šesti let).

3.1.2 Literatura pro děti (podle literárního druhu a žánru):

Poezie /říkadla a píseň/, próza /pohádka a povídka/ a drama /loutková hra, scénář, animovaný film/.

Říkadlo je úsporný a jednoduchý verš, kterým se dítě učí mluvit. Říkadlo postrádá logický smysl a jeho podstata je v rytmu. „*V dětském říkadle není rytmus příkrasou, nýbrž samotnou podstatou věci*“ (Čapek, 1941, s. 127). Říkadlo má své kořeny v ústní lidové slovesnosti. Je velmi nosné a účinné. Jak říká Gebhartová „*o tomto žánru lze říci, že byl a je základním žánrem poezie pro děti*“ (Gebhartová, 1989, s. 20).

Pohádka je literárním žánrem, bez kterého si literaturu pro děti nelze představit. Pohádka, stejně jako říkadlo, má své kořeny v lidové slovesnosti. Pro předškolní věk dítěte je nejvhodnější pohádka se zvířecím hrdinou, která vyústí mravním poučením. Jednoduše a přímočaře rozvíjející se děj nabízí dětskému čtenáři povídka. Mezi oblíbená témata toho literárního žánru patří povídky ze života dětí a povídky o přírodě. V dramatu se prostřednictvím loutkového a filmového scénáře prolínají říkadlo, pohádka, verš i próza. Podstatou dramatu je dialog (LPD, Gebhartová, 1989).

3.2 Rámcový přehled literatury pro děti (s příběhem)

Chaloupka se svým kolektivem uvádějí „Vývoj české literatury pro děti a mládež je jakoby symbolicky předznamenán dílem J. A. Komenského Orbis pictus i tím, jak Komenský celkově chápal význam knihy v rozvoji dítěte, jakou důležitost předkládal četbě v působení na dítě“ (Chaloupka, 1985, s. 11).

V první polovině osmnáctého století nejintenzivněji na děti působila lidová slovesnost svými pohádkami a pověstmi. Tyto příběhy byly pro děti přirozené, byly součástí jejich života (Chaloupka, 1985).

Zájem autorů o dítě jako o čtenáře a tedy o dětské literatuře můžeme hovořit v době národního obrození. Inspirace je hledána v německých povídkách, jejichž tématem byla zbožnost a pokora /Joachim Heinrich Campe, Christoph von Schmidt/. Autoři se v knihách pro děti dále zaměřují na vlastnosti lidí a mravouku. Knihy mají na dítě působit a vychovávat jej k národní hrdosti a apelují na používání jazyka českého /Josef Prokop, Václav Matěj Kramerius, Jan Rulík/. V tomto období se opět vydávají i Ezopovy bajky /Václav Radomil Kramerius/ (Janáčková, 1999).

Začátkem 19. století se stále dětem předkládají překládané knihy německých autorů. Setkáváme se ale i s českou literaturou, která se zaměřuje na povídkové vypravování, které poukazuje opět na mravní výchovu a etiku /Vojtěch Nejedlý, Marie Antonie, M. D. Rettigová/ (Janáčková, 1999).

V první polovině 19. století našla své místo, nejen v dětské literatuře, ale i v literatuře pro dospělé, pohádka a bajka. Jejím základním kamenem se stala folklórní slovesnost /B. Němcová, K. J. Erben, F. L. Čelakovský, J. K. Tyl, K. Havlíček Borovský/. Díky těmto

sbírkám byl zájem ze stran dětského čtenáře o čtenou literaturu velký. U dítěte byl prohlubován zájem o národní kulturu (Chaloupka, 1985).

V období druhé poloviny 19. století se dětská próza stále zaměřuje na mravoučnou výchovu a morálku. Vedle pohádek a povídek o dětech /E. Krásnohorská/, začínají vycházet dětské novely, arabesky, povídky, skici, přírodovědné a vlastivědné obrázky, životopisné medailonky a črty. V povídkách autoři zachycují obraz dětí a jejich života. Příběhy jsou idealizované a nabádají čtenáře k vlastenectví. V dalším časovém období se autoři věnují obrazu českých dějin v historické próze /Karel Václav Rais, F. Palacký, A. Jirásek, Z. Winter, E. Štorch/. Ojedinělou knihou 70. let je pohádková knížka „Broučci pro malé a velké děti“ Jana Karafiáta (Janáčková, 1999).

Na konci století devatenáctého píší pro děti a mládež převážně učitelé /O. Hostinský, J. Patočka/. V literatuře pro děti a mládež dochází k propojení výchovného a estetického aspektu (Chaloupka, 1985).

Vývoj české dětské literatury se dále rozvíjí po první světové válce. Jako první se objevují povídkové knihy tzv. legionářské literatury /J. John, Fr. Langr, R. Medek/. „V meziválečném období 1. republiky“ jak uvádí Janáčková „zaznamenáváme rozvoj prózy s dětským hrdinou, obnovený zájem o historii, pohádku a pověst, dětskou detektivku, dobrodružné příběhy a umělecko-naučnou literaturu“ (Janáčková, 1999, s. 24). Z tvorby autorů mizí pedagogické působení a dochází k rozvoji více literárních žánrů. Nachází zde místo pohádka a zprvu její různé reedice, ale později i pohádka autorská. Častým znakem jsou sociální a zvířecí prvky /K. Čapek, J. Čapek J. Wolker, M. Majerová, H. Malířová/. Autoři v tomto meziválečném období zaměřují svou tvorbu na příběhy s dětským hrdinou, na dobrodružnou prózu a na dějiny pravěku /J. Š. Baar, J. Lada, V. Vančura, J. Foglar, I. Olbracht, V. Řezáč atd./ Humoristickou prózou lze nazvat ojedinělé dílo dětské literatury „Klapzubova jedenáctka“ Eduarda Basse, která si získala velké sympatie dětských čtenářů (Urbanová, 2003).

V období německé okupace a za 2. světové války se autoři snaží dětskému čtenáři pomoci překonat těžké období. Tématem byl domov a spojení s vlastí a národem. Objevují se pohádky, historické povídky a próza s dětským hrdinou. Někteří spisovatelé píší v emigraci. V tomto období vzniká humorně laděná kniha z dětství Karla Poláčka „Bylo nás pět“.

Těsně po válce vychází další díla s válečnou tematikou /B. Říha, J. V. Pleva, Z. Bezděková/. Objevuje se téma domova a rodiny. Opět se objevuje pohádka a bajka /J. Lada, I. Olbracht/, která navazuje na meziválečná díla. Po osvobození se otevírají cesty pro rozvoj dětské literatury. Ovšem rok 1948 vnáší komunistickou ideologii a socialistickou skutečnost i do literatury pro děti a mládež (Chaloupka, 1985). Úkolem Státního nakladatelství dětské knihy bylo zamezit vydávání knih nevhodných pro režim dané doby. Rozkvétá próza budovatelská a dochází k potlačování svobodné tvorby. Určité literární žánry jsou zakázány /skautská a dobrodružná tematika, příběhy s dívčí hrdinkou/ (Urbanová, 2003).

V dalších letech se autoři obracejí k malým dětem s příběhovou prózou, jejímž motivem se stává cesta za poznáním /B. Říha, V. Čtvrtek, J. Ryska/. (Urbanová, 2005). Ojedinelý typ lyricko-epické prózy předkládá dětskému čtenáři D. Mrázková (Gebhartová, 1989). V šedesátých letech se v literatuře pro děti objevují nové žánry. Jak uvádí Urbanová „Dítě přestává být reprezentantem světa bez konfliktů, nežije pro pomyslnou vizi budoucnosti. Dětský hrdina se dostává do kritických situací, prožívá stresy, je frustrován pocity viny“ (Urbanová, 2005, s. 136). Dětská próza zachycuje psychické proměny svých hrdinů a konflikty v rodině či mezi vrstevníky /O. Hofman, J. Procházka, I. Hercíková/. Dětská próza opouští dětskou naivitu a obrací se k sebepoznávání (Urbanová, 2005).

Sedmdesátá a osmdesátá léta dvacátého století v dětské literatuře zastupují hlavně moderní pohádka /V. Čtvrtek, D. Mrázková, M. Macourek/ a příběhová próza ze života dětí /M. Lukešová, B. Říha, M. Zinerová, H. Doskočilová, M. Drijverová/ či literatura faktu (Gebhartová, 1989).

V devadesátých letech dvacátého století, po pádu komunistického režimu, přestává být literatura cenzurována. Na pulty knihkupectví se dostávají díla opomíjená i zakázaná. Bohužel se k dětskému čtenáři dostává i literatura pokleslé úrovně (Janáčková, 1999).

V devadesátých letech dostává prostor próza s handicapovaným hrdinou /M. Drijverová/. Toto téma je aktuální i pro dnešní dětskou literaturu. V dětské próze dostává prostor fantazie, hravost a dobrodružství. Smyšlený pohádkový svět proniká svými prvky do reálného světa dětských hrdinů /O. Hofman, P. Šrut, J. Kahoun/ (Urbanová, 2005). Dětské literatuře stále vévodí pohádka, zasazována do reálných

situací dnešní doby, přinášející poučení i vtip /Z. Pospíšilová, E. Stará/ a příběh s dětským hrdinou /M. Kratochvíl, H. Doskočilová/. Velkými tématy, které se objevuje v dětské literatuře je romská otázka /H. Doskočilová, I. Březinová/, otázka smrti /I. Procházková, K. Crowther/, otázky sociálně patologických jevů.

3.3 Význam četby v předškolním věku

Samotné čtení obohacuje slovní zásobu, a to nejen u dítěte předškolního, ale i u dětí po vstupu na základní školu. V předškolním období je tedy důležité děti ke čtení motivovat. Čtení přispívá ke kvalitnímu obsahovému základu slovní zásoby (Kutálková, 2010).

Při četbě není předškolní dítě samo. Čtený příběh nabízí moment společného sdílení, který je nenahraditelný (Těthalová, 2013). Při četbě příběhu máme možnost reagovat na aktuální situace, které v průběhu četby vyvstaly. Na četbu můžeme navazovat činnostmi a hrami, které umocňují zážitky dětí z četby.

Vyprávěný nebo čtený příběh si dítě dokáže ve své mysli dotvářet dle vlastních zkušeností a představ. Četbu příběhu můžeme kdykoliv přerušit a udělat prostor pro případné povídání a vysvětlování. Tímto dítě dostává podnět k myšlenkové aktivitě. Formou společného dialogu se dítě pokouší o formulaci vlastních myšlenek a osvojuje si vyjadřovací techniky. Četbou nebo vyprávěním příběhu máme tedy možnost řeč dítěte aktivně rozvíjet a budovat (Kyclová Bezděková, 2014).

Díky kvalitním literárním textům získávají děti vztah k literatuře, umění a především k českému jazyku. Učí se příběhy vyprávět a udržet tzv. dějovou linii příběhu (Těthalová, 2013).

Svobodová a kolektiv uvádějí, že předškolní dítě se prostřednictvím pohádek a příběhů setkává se situacemi, které ho mohou v životě potkat. Nalézá v nich pomoc, normy a pravidla lidského soužití. Samotná četba pohádek a příběhů má vliv na zdravý vývoj dítěte (Svobodová, Váchová, Vítečková, 2012).

Interpretovaný literární příběh učitelkou, přispívá k rozvíjení všech klíčových kompetencí dítěte v předškolním věku. Uplatnění nachází ve všech vzdělávacích oblastech a to hlavně v oblasti Dítě a jeho psychika /poznávací schopnosti a funkce,

představivost a fantazie, myšlenkové operace/. Dítě si četbou osvojuje řeč, snaží se pochopit význam slov a mluvní projev druhého. Čtením předškolní dítě nabývá zkušeností, které vedou k dovednosti čtení a vstupu do světa kulturního (Gebhartová, 2011).

Děti milují hru v jakékoliv podobě. Jsou zvědavé. Rády komunikují a kladou nepřeborné množství otázek. Využijme tedy her a činností navazujících na literární příběhy a podpořme jejich zdravý vývoj řeči. Ideálním pomocníkem k činnostem a motivaci dětí pro hru a logopedickou prevenci, nám může být právě literární příběh.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROGRAM LOGOPEDICKÉ PREVENCE

4.1 Cíl práce a metody výzkumného šetření

Cílem praktické části bakalářské práce je vytvoření vzdělávacího programu, který bude zaměřen na oblast logopedické prevence v předškolním vzdělávání. Konkrétně se jedná o integrované tematické celky, které vycházejí z literárních příběhů a mohou být součástí jakéhokoliv vzdělávacího programu. Jednotlivé činnosti těchto celků byly ověřeny v praxi. Výsledky z realizace vzdělávacího programu jsou shrnuty v evaluaci.

Jednotlivé integrované celky byly realizovány ve věkově heterogenní třídě mateřské školy, která sídlí v menší obci v Plzeňském kraji. Do mateřské školy je zapsáno 95 dětí, které navštěvují čtyři třídy. Třídou, ve které byl celek realizován, navštěvuje 25 dětí /15 chlapců a 10 dívek/. Osm dětí předškolního věku, jedenáct dětí ve věku od čtyř do pěti let a šest dětí ve věku dva a půl až čtyři roky.

V rámci praktické části bakalářské práce byl použit kvalitativní výzkum. Při realizaci integrovaných bloků vzdělávacího programu byly děti pozorovány a byly s nimi vedeny rozhovory. Na základě evaluačních otázek byly poznatky z realizovaných činností hodnoceny a zpracovány v evaluaci každého tematického celku. Na závěr vzdělávacího programu byla vypracována závěrečná evaluace.

4.2 Evaluační plán

Evaluační otázky pro vyhodnocení jednotlivých tematických celků:

Jak děti zvládají očekávané výstupy?

Jak děti reagují na jednotlivé aktivity?

Konkrétní očekávané výstupy jsou z důvodu přehlednosti uvedeny po popisu plánovaných aktivit u jednotlivých celků, kde jsou také hned slovně vyhodnoceny.

Evaluační otázky pro závěrečnou evaluaci celého programu logopedické prevence:

Jak děti:

- Projevují zájem o knihu, jak sledují děj?
- Projevují zájem o ilustrace a objevují jejich význam?
- Reagují na nabízené činnosti?

Budou sledovány projevy v oblasti logopedické prevence.

Vyprávění:

- Interpretují obsah příběhu?
- Reagují na otázky k textu?
- Naslouchají druhým?
- Doprovázejí svůj obrázek komentářem?
- Projevují zájem o ilustrace a objevují jejich význam?
- Rozumí slyšenému, zachytí hlavní myšlenku příběhu, sledují děj?

Slovní zásoba:

- Pojmenovávají obrázky k tématu?
- Pojmenovávají věci a ví, k čemu slouží?
- Vyhledávají a tvoří antonyma?
- Vyhledávají a tvoří homonyma?
- Rozumí a znázorňují základní pojmy označující velikost?

Gramatika:

- Vyjadřují se gramaticky správně (stavba vět, skloňování, časování)?
- Odvodí zdobnělinu slova?

Fonémové uvědomění:

- Rozlišují fonémy ve slovech?

- Rytmicky rozloží slovo na slabiky?
- Tvoří rým (s oporou obrázku i bez opory)?

Sluchové vnímání a paměť:

- Poznávají hudební nástroje?
- Lokalizují směr zvuku?
- Napodobují zvuky?
- Reprodukují krátké říkanky?

Zraková diferenciacie:

- Tvoří správné dvojice obrázků?
- Označí změna na ilustracích a v prostoru

Grafomotorika:

- Vedou stopu tužky při grafomotorických cvičeních?
- Uvolní ruku při grafomotorických cvičeních?

Koordinace pohybů:

- Provádějí pohyby v návaznosti na rytmus?
- Provádějí jednoduché pohyby dle vzoru?
- Reagují na změnu (signál)?
- Reagují na slovo?

Představivost a fantazie:

- Obohacují hry podle své představivosti a fantazie?
- Vyjadřují svou představivost a svá přání (slovně, malbou, kresbou)?

Prostorová orientace:

- Zaujmu místo dle instrukcí?
- Orientují se v prostoru?

Artikulační a dechová cvičení:

- Napodobují a provádějí artikulační cviky?
- Provádějí dechová cvičení?
- Pracují (ovládají) s dechem, tempem a intonací řeči?

Pozornost a soustředění dětí:

- Jak se děti na aktivity a činnosti soustředí?
- Soustředí svoji pozornost na zadávané slovní pokyny, jak na ně reagují?

4.3 Tematické celky vycházející z literárního příběhu

4.3.1 O pejskovi a kočičce – jak si dělali dort

Josef Čapek

ČAPEK, Josef. HOFMAN, Eduard, ed. *O pejskovi a kočičce*. Praha: Baset. 2004. ISBN 80-7340-027-8

Charakteristika:

Tento příběh byl zařazen v listopadovém týdnu. Měsíc listopad je v naší třídě měsícem narozeninovým (šest dětí slaví narozeniny). Děti o narozeninách kamarádům vyprávěly. Hovořily o oslavách, dárkách a o dortech, které na narozeninových oslavách nechyběly. V tomto podzimním období jsme s dětmi též hovořili o zdraví, ke kterému patří i správný výběr potravin.

Cíle:

Dítě a jeho tělo:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky

Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)

- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní

Dítě a ten druhý:

- rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a společnost:

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané

Dítě a svět:

- vytváření elementárního povědomí o širším kulturním prostředí

Motivace:

Navážeme na narozeninové oslavy probíhající v MŠ a v rodinách oslavenců. Pomocí příběhů zavedeme děti do domácnosti pejska a kočky, kteří se rozhodli, na svůj svátek a narozeniny si dort připravit sami. Nemají žádné zkušenosti s přípravou dortů, jako naše maminky a paní cukrářky. Všichni jsme zvědaví, jak si pejsek s kočkou s takovým slavnostním dortem poradí.

Četba příběhu

Dětem přečteme příběh o tom, jak pejsek s kočkou vařili dort. Použijeme malý formát knihy, ve kterém je velké množství obrázků, kterými četbu doprovodíme. Četbou se děti snažíme zaujmout, proto pracujeme s hlasem. Důraz klademe hlavně na ingredience, které pejsek a kočka do dortu přidávají.

Převyprávění příběhu

Pokusíme se s dětmi příběh převyprávět. Můžeme dětem pomoci návodnými otázkami /Proč pejsek s kočkou dělali dort? Co vše dali do dortu? Co tam chtěl dát pejsek a co kočka? Proč si asi každý přál něco jiného? Atd./

Obrázkové karty

S dětmi se sesedneme do kruhu. Do kruhu na koberec rozložíme obrázkové karty, na kterých jsou vyobrazené ingredience, které pejsek s kočkou do dortu zamíchali. Postupně děti vyzveme k pojmenování jednotlivých přísad. Následně děti rozhodnou, zda by danou ingredienci do dortu, po kterém nás nebude bolet břicho /jako zlého psa/

přidaly či nikoli. Obrázky roztřídíme na dvě skupiny /do dvou hrnců – např. dvě obruče/.

Do dortu přidám .....

S dětmi sedíme v kruhu na koberci. Uprostřed kruhu je velký hrnec a vařečka. Vyzýváme děti, aby jednotlivě přistupovaly k hrnci a řekly: „Do dortu přidám ....." Po symbolickém přidání přísady, kterou mají rády, těsto vařečkou v hrnci krouživým pohybem zamíchají.

Na vkládaných ingrediencích si vyzkoušíme, zda dítě slyší počáteční hlásku ve slově a slovo, pomocí vytleskání, rozložíme na slabiky.

„Hop do těsta“

Na koberci, pomocí lana, vytvoříme kruh /mísu, hrnec/. Učitelka říká ingredience. Pokud jde o přísadu, která do těsta patří, děti skočí do hrnce. Pokud jde o přísadu, která do hrnce nepatří, vyskočí děti ven. Když máme všechny ingredience v hrnci, děti si v hrnci zaskáčou.

Děti stojí po obvodu hrnce /kruhu/. Učitelka stojí uprostřed kruhu na židli, v ruce má velikou vařečku. Děti se pohybují po obvodu kruhu podle toho, jak učitelka vařečkou míchá /pomalu, rychle atd.).

Ochutnávka těsta - „olizování vařečky“

Následně je vhodné zařadit cvičení pohyblivosti jazyka. Děti si představí, že v ruce drží vařečku, na které je trocha těsta. Jsou zvědavé, jak asi takové těsto chutná a pokusí se vařečku „jako“ olíznout. Děti vypláznou jazyk co nejdále před ústa a lížou „jako“ těsto z vařečky. Cvik několikrát zopakujeme.

Hrátky s vařečkou

Rozdáme dětem malé vařečky. Děti si vařečky přendávají z ruky do ruky. Učitelka pomocí bubínku udává tempo a rytmus předávky.

Míchání těsta - hra s padákem

Děti se rozestoupí rovnoměrně kolem padáku (stojí k padáku bokem), který drží jednou rukou. Padák znázorňuje velký hrnec, ve kterém mícháme těsto na náš narozeninový dort. Při míchání děti padák (hrnec) roztočí. Při míchání říkáme říkanku:

Míchám, míchám dobrotu,
kterou přidám do dortu.

Následně děti řeknou ingredienci, kterou přidáme, a míchání může pokračovat. Těsto je třeba míchat na obě strany, aby byl dort lahodnější.

Grafomotorika s říkankou

Na velký formát čtvrtky či měkčího kartonu nakreslíme s dětmi hrnec (nebo můžeme vytvořit grafomotorický list s obrysem hrnce, velký formát je ale v tomto případě vhodnější). Hrnec si děti vystřihnou a mají jej připravený k přípravě těsta (děti mohou pracovat ve dvojicích, stejně tak jako pejsek a kočička). Děti necháme u stolečků stát. Před sebou na stole mají připravený papírový hrnec. Do ruky si vezmou tužku (pastelku), která pro ně právě znázorňuje vařečku, kterou je potřeba promíchat všechny ingredience do dortu přidávané. Aby byl pro děti pohyb ruky plynulejší a uvolněnější, vezmeme si na pomoc říkanku, která nám udává rytmus pohybu ruky:

Míchám, míchám těstíčko,
pro tebe má kočičko.

Nebo využijeme říkanku ze hry s padákem (Míchám, míchám dobrotu, kterou přidám do dortu).

Pokud některé dítě nevede plynulou stopu spirály, můžeme využít vařečky a hrnce (ze hry „Do dortu přidám ....“) a dítě se může pokusit o uvolnění pohybu ruky tímto způsobem. Vysvětlíme dětem, že nejde o krásný obraz v našem hrnci, ale o lehký a plynulý pohyb, se kterým těsto míchají, aby se nám nesrazilo.

Dechové cvičení

Pod hrncem je potřeba zatopit. Pejsek s kočičkou vařili dort na kamnech, ve kterých se zatápí dřevem. Aby se dřevo dobře rozhořelo, můžeme pomoci vlastním dechem.

Zhluboka se nadechneme nosem a pomalu a dlouze vydechujeme ústy. Cvičení opakujeme a komentujeme, jak to s naším ohněm v kamnech po vydechnutí vypadá.

Upečený dort krásně voněl a přilákal zlého psa. Vyzveme děti, aby se nosem zhluboka nadechly a vydechly ústy se slovním doprovodem „ááááá...“, jako když nám něco krásně voní a my si vůni vychutnáváme. Opět cvičení opakujeme.

Cvičení motoriky mluvidel

Narozeninová pusinka

Když doma slavíme narozeniny, dostaneme od maminky a táty pusu. Našpulíme hodně rty a pošleme mamince a tátovi několik vzdušných pusinek (špulení úst).

Úsměv pro oslavence

Milý úsměv může být i krásným dárkem. S dětmi trénujeme „narozeninový úsměv“. Usmějeme se a povolíme pusu. Můžeme prostřídat pusinku s úsměvem (špulení úst a protáhnutí rtů do úsměvu).

Očekávané Výstupy:

Dítě:

- rozumí slyšenému (zachytí hlavní myšlenku příběhu, sleduje děj a zopakuje jej ve správných větách)
- interpretuje obsah příběhu
- koordinuje pohyby těla, sladí pohyb s rytmem
- ovládá dech – vydechuje jemně a dlouze
- uvolní ruku, vede plynulou stopu tužky (spirála, krouživý pohyb)
- sluchově rozliší počáteční a koncové hlásky ve slovech
- pojmenuje a roztřídí obrázky, kterými je obklopeno
- odpovídá na otázky k textu
- reprodukuje krátké říkanky
- projevuje zájem o knížku, soustředěně naslouchá textu

- reaguje na změnu (signál)
- soustředí se na činnost
- napodobuje artikulační cviky
- zopakuje a dokončí větu
- naslouchá druhým
- vyjadřuje svou představivost a fantazii
- spolupracuje s ostatními kamarády

Evaluace:

K představení příběhu dětem jsem použila vydání jednotlivého příběhu, který je doprovázen velkým množstvím ilustrací. Většina dětí příběh již znala, ale na soustředěnosti při četbě to nebylo znatelné. Naopak děti sledovaly pozorně čtený děj, ale i jednotlivé ilustrace.

Děti dokázaly příběh převyprávět a bylo překvapivé, kolik ingrediencí, které byly v příběhu do dortu použity, si děti zapamatovaly. Na otázky k textu dokázaly reagovat i mladší kamarádi.

Při hře „Do dortu přidám....“ si děti vyzkoušely určit počáteční hlásky ve slovech. Starším dětem toto nečinilo problém. Mladší děti se pokusily určit alespoň počáteční slabiku, kterou na začátku slova slyší. Tříleté děti pouze vymyslely přísadu, kterou do dortu přidají, vymyslely a krouživým pohybem v hrnci zamíchaly. Společný rozklad, přidávaných ingrediencí, na slabiky nečinil starším dětem problém. Děti dokázaly naslouchat druhému, protože slovo se předávalo společně s vařečkou, kterou jsme pomyslné přísady v těstě míchali.

Názvy ingrediencí na obrázcích děti pojmenovávaly bezchybně a třídily je podle toho, zda do těsta opravdu patří či nikoli. Při některých ingrediencích se děti snažily o pobavení kamarádů.

Reakci na signál si děti vyzkoušely při hře „Hop do těsta“. Pokud přísada do těsta patřila, děti vskočily do hrnce (kruh z lana). Pokud ne, do těsta nevskočily. Dále děti

musely reagovat na rychlost a směr míchání (podle vzoru učitelky). To již bylo pro děti náročnější na jejich pozornost.

Cvičení motoriky mluvidel (vyplazování jazyka a pohyb zpět otočením hrotu nahoru, špulení úst a protáhnutí rtů do úsměvu) se dětem líbila a přišla jim zábavná. Každý se snažil o co nejlepší napodobení. Mladší děti měly menší obtíže s otočením hrotu jazyka vzhůru.

Při rozfoukávání ohně pod hrncem se děti učily nadechovat nosem a ústy plynule a dlouze vydechat. Chvilí trvalo, než všechny děti dech zkoordinovaly. Velké děti si dávaly záležet, aby jejich dech opravdu směřoval pod velký hrnec, umístěný ve středu kruhu.

Pohyb s rytmem děti dokázaly, bez větších problémů, sladit jak při rozkladu slov na slabiky, tak při „míchání“ s padákem, tak při hře „Hop do těsta“. Nejsložitější k udržení rytmu se pro děti jevila hra „Hrátky s vařečkou“, kdy děti dle rytmu bubínku měnily rytmus její předávky.

Ke grafomotorickému cvičení a nácviku plynulého krouživého pohybu tužkou, jsem místo malého grafomotorického listu (příloha, pracovní list č. 1), použila velký formát papírových hrnců. Děti pomocí pastelek (vařeček) se snažily o plynulý spirálový pohyb. V počátku děti měly snahu hrnce vybarvovat nebo je jiným způsobem vykreslovat. Chvilí trvalo, než děti zjistily, jak vést pastelku po papírovém hrnci. Některé děti si šly pohyb vyzkoušet vařečkou do velkého kuchyňského hrnce. Ke správnému rytmu a plynulosti pohybu při „míchání“ dětem pomáhala říkanka. Děti při tomto grafomotorickém „vaření“ spolupracovaly, stejně tak jako pejsek s kočičkou. Spolupráce se projevila i při jiných hrách např. Míchání těsta – hra s padákem, při třídění obrázkových karet, při vyprávění atd.

Na dětských tvářích bylo vidno, že je jednotlivé aktivity baví. Toto se odráželo i na jejich pozornosti a soustředění. K nejoblíbenějším aktivitám bych zařadila „Hop do těsta“, „Do dortu přidám ...“ a hru s padákem. Dechová cvičení a cvičení artikulační přišla dětem zábavná a snažily se je co nejlépe napodobovat. Při grafomotorickém nácviku krouživého pohybu dětem vyhovoval velký formát.

Realizace aktivit byla velmi příjemná a zábavná. Společně jsme si s dětmi narozeninový a sváteční týden pěkně užili.

4.3.2 O Klíči

Petr Čech

ČECH, Pavel. *O klíči*. 2., vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov. 2014. ISBN 978-80-87595-25-1

Charakteristika:

Děti mají rády tajemství a překvapení. Rády utíkají od reality do svých snů a fantazií. Stejně tak jako chlapec z našeho příběhu, který cestou do školy nalézá starý klíč. Najednou zapomíná na školu, do které se mu dnes nechtělo a utíká do vnitřního světa, plného fantazie. Ve své mysli rozehrává příběhy a možnosti, které by mohl nalezený klíč podhalit. Díky tomuto cyklickému příběhu se otevírá prostor pro dalšího možného nálezce.

Cíle:

Dítě a jeho tělo

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky

(dýchání, koordinace ruky a oka)

- rozvoj a užívání všech smyslů

Dítě a jeho psychika:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)

- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní
- rozvoj tvořivého myšlení

Dítě a ten druhý:

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních

Dítě a společnost:

- vytvoření pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy vyjadřovat
- rozvoj společenského a estetického vkusu

Dítě a svět:

- vytváření elementárního povědomí o širším kulturním prostředí

Motivace - asociační kruh

Děti, už jste někdy něco našly? Můžeme nechat dětem prostor, aby zavzpomínaly a řekly, co kdy, kdo z nich našel. A právě dnes si přečteme příběh o chlapci, který cestou do školy našel ....

Četba příběhu

V tomto příběhu hrají velkou roli obrázky. Je třeba dbát na to, aby děti dobře na obrázky v knize viděly nebo zvolit práci v menší skupině. Zvolit takovou formu četby, abychom děti do příběhu vtáhli.

Klíč – asociační kruh

Uprostřed kruhu se ocitl klíč. Od čeho asi může být? Jaké dveře nám může odemknout? Jaké tajemství může poodhalit? Klíč necháme kolovat po kruhu a ptáme se dětí. Necháme zapracovat dětskou fantazii a necháme děti hovořit.

Tajemství – výtvarná činnost

Následně můžeme děti vyzvat, aby nám nakreslily či namalovaly, kam by se díky nalezenému klíči dostaly. Děti necháme nad obrázkem hovořit.

Na dopravní prostředky – pohybová hra

Takový klíč nám může pomoci nastartovat třeba auto, traktor, letadlo .... Vezmeme klíč a strčíme jej do zapalování auta. Několikrát klíčem otočíme a motor nám naskočil .... Jak dělá takové auto? Společně s dětmi předvádíme zvuk motoru. Rozechvějeme rty a předvádíme zvuk jedoucího auta „brmmmm, brmmmm...“ /procvičíme motoriku mluvidel/. Každý motor vydává trochu jiný zvuk motoru – zeslabujeme nebo zesilujeme zvuky motoru.

A můžeme vyrazit. Děti /jako auta/ se jako auta pohybují v kruhu. Podle toho jakou auto zařadí rychlost, tak rychle může jet. Učitelka udává rychlost /např. pomocí bubínku či tamburíny/. Pokud udeří jednou – auta jedou pomalu, pokud udeří dvakrát – auta jedou rychleji, pokud udeří třikrát – auta se rozjedou rychle. Můžeme domluvit signál i na změnu směru jízdy.

Obdobně si můžeme zahrát na letadla. Děti s roztaženými pažemi běhají /létají/ po obvodu kruhu. Na smluvený signál přistáváme, vzletáme, měníme směr.

Stejně tak můžeme využít další dopravní prostředek – vlak. Děti se seřadí za sebou, rukama se chytí kamaráda před sebou v pase a vlak se vydá na cestu. Zde procvičíme zvuk vlaku - „ššššš, ššššš ...“. Při hře na vlak můžeme s dětmi zastavovat v jednotlivých stanicích. Můžeme nechat na dětech, aby vymýšlely jejich názvy /Kočárková, U kuchyňky, Kobercová .../.

Artikulační cvičení

K předchozí pohybové hře se nám váže artikulační cvičení – autíčko vyjíždí a zajíždí do garáže. Jazykem pohybujeme směrem ven z úst a zpět. Když venku prší, je třeba na cestu dobře vidět a pomocí stěrače otřít okna. Jazyk vyplázneme z úst a otočíme ho směrem vzhůru nad horní ret. Špičkou jazyka opisujeme horní oblouk nad horním rtem.

Hra s rýmy

S dětmi se sesedneme na koberci do kruhu. Uprostřed kruhu jsou rozprostřeny kartičky s obrázky. Děti mají za úkol najít vždy dva obrázky, jejichž názvy se rýmují. Samozřejmě začínáme naším „klíčem“/klíč – míč, drak – mrak, zámek – vánek, les – pes, krk – smrk, drak – rak, hra – kra, malíř – talíř, hrnec – srnec, vlak – drak, stromek – domek, tráva – kráva ..../. Při vyhledávání obrázků a jejich pojmenování můžeme nechat dětem prostor k určování počáteční hlásky ve slově či za pomoci tleskání rozložit slova na slabiky. Obrázky pak můžeme roztřídit i podle počtu slabik.

Rytmizace

Sedíme s dětmi v kruhu. Každé dítě si vezme jednu kartičku s obrázkem a položí si ji před sebe. Obrázek si pojmenuje a dobře zapamatuje. Hru začíná učitelka nebo starší dítě. Nejprve s dětmi vyzkoušíme rytmizaci (hru na tělo). Dlaněmi dvakrát tleskneme o stehna a následně dvakrát dlaněmi o sebe. Začínající dítě (učitelka) při tleskání o stehna říká název svého obrázku, při tleskání dlaněmi říká název obrázku jiného kamaráda. Tento kamarád přebírá pomyslnou štafetu. Při dvojím tleskání o stehna říká název svého obrázku, při dvojím tleskání dlaněmi o sebe říká název obrázku jiného kamaráda. Všechny děti se snaží o společné tleskání a udržení stejného rytmu. Pro jednodušší začátek, se mohou děti střídát tak, jak vedle sebe sedí po kruhu. Pokud jsou děti ve hře již zběhlejší, můžeme nechat výběr kamaráda na nich.

Výměna

Předchozí hru můžeme doplnit pohybem. Děti stojí v kruhu a pamatují si obrázek, který měly na obrázku (pokud se jedná o děti menší, můžeme jim obrázek přišpendlit na tričko). Učitelka vyzývá „věci“ (děti, které si vymění místa). Nejprve zkusíme výměnu dvou dětí. Pokud děti zvládají jednoduchou výměnu a dokáží reagovat na tento signál, vyzkoušíme výměnu více dětí najednou. Důležitým pravidlem je to, že se nikdo nesmí při výměně dotknout.

Výroba papírových klíčů

S dětmi si klíče můžeme vyrobit. Využijeme vodové barvy a nůžky. Vyrobíme klíče různých barev a velikostí. Klíče nám mohou vyzdobit třídu nebo je využijeme k dalším hrám.

Věci a jejich velikosti

Představíme dětem klíč ve dvou velikostech /můžeme s dětmi nakreslit a vystříhnout/. Pojmenováváme, jaké klíče jsou podle velikosti: větší – menší – nejmenší. Dále můžeme rozlišovat, jak se nazývají předměty, když jsou větší nebo menší, např. klíč x klíček. Jmenujeme další věci, ke kterým děti vymýšlejí zdrobněliny /míč x míček, zámek x zámeček, drak x dráček, kostka x kostička, panna x panenka, cihla x cihlička, drak x dráček .../. Tuto hru můžeme doprovodit pohybem. Pokud je to velké, děti stojí. Pokud řekneme zdrobnělinu, děti se zmenší a sednou si na bobek.

K čemu slouží ... ?

Opět začínáme klíček a otázkou: „K čemu slouží klíč?“. „Klíč slouží k odemykání.“ Učitelka jmenuje postupně věci /věci mohou být vyobrazeny na kartičkách/ a děti odpovídají celou větou, k čemu jmenovaná věc slouží /zvonek – zvonění, peníze – placení, zip – zapínání, konev – zalévání, knížka – čtení, prohlížení, zmrzlina – lízání atd./. Jmenované činnosti se pokoušíme s dětmi předvádět.

Obměnou může být pantomimické předvádění činnosti, kterou ostatní hádají. Stejně tak jako věc, kterou je činnost prováděna.

Grafomotorika

Dětem předložíme grafomotorický list (příloha č. 6, pracovní list č. 2), na kterém jsou vyobrazené zámky a klíče. Jak známo klíčem je možno zámek odemknout. Děti mají za úkol spojit jednotlivé zámky a klíče vodorovnými čarami.

Klíč od hudební školy

Takový nalezený klíč, nám může odemknout i dveře hudební školy. Jaký zvuk jednotlivé hudební nástroje vydávají?

S dětmi si zahrajeme na hudební školu. Na koberci rozložíme jednoduché hudební nástroje (triangl, ozvučná dřívka, xylofon, kastaněty, drhlo, dřevěná vajíčka, flétnu ....). Nejprve si ukážeme, který nástroj vydává jaký zvuk. Následně vybereme některé dítě (děti), kterému zavážeme oči. Vyzveme jiné dítě, aby na některý hudební nástroj zahrálo. Dítě se zavázanýma očima hádá, který hudební nástroj slyšelo. Děti prostřídáme.

V hudební škole si můžeme žáky vyzkoušet, zda umí zopakovat kratší rytmický celek. Můžeme využít rozložených hudebních nástrojů nebo prostřídat s hrou na tělo.

Očekávané výstupy:

Dítě:

- koordinuje pohyby těla, sladí pohyb s rytmem, pohyb napodobí
- provádí jednoduchý pohyb podle vzoru, reaguje na signál
- vede plynulou stopu tužky od obrázku k obrázku
- vytvoří rým s oporou obrázku, popř. bez opory
- projevuje zájem o knihu, soustředěně sleduje děj
- se zájmem sleduje ilustrace, objevuje význam ilustrací
- rozumí slyšenému (zachytí hlavní myšlenku, sleduje děj a zopakuje jej ve správných větách)
- vyjadřuje svou představivost a fantazii (slovně, malbou)
- doprovází svůj obrázek komentářem
- pojmenuje obrázky
- sluchově rozliší počáteční hlásku (či slabiku) ve slově
- obohacuje hru podle své představivosti a fantazie
- rozumí a znázorní základní pojmy označující velikost (velký – malý)
- spolupracuje při hrách a aktivitách s ostatními kamarády
- využívá neverbální komunikace
- dokáže se na aktivity a činnosti soustředit
- napodobí a provádí artikulační cviky
- udrží společný rytmus skupiny, napodobí krátký rytmický celek
- odvodí zdvojnásobení slova
- pozná hudební nástroje podle zvuku

- pojmenuje věci a ví, k čemu slouží

Evaluace:

V období práce s tímto příběhem docházelo do třídy pouze 15 dětí. Menší počet dětí se pozitivně odrazil při samotném představení knihy, ale i při realizaci aktivit, na příběh navazujících. Děti velmi soustředěně pozorovaly děj příběhu a byly zaujaty ilustracemi, které jsou pro tento příběh velmi důležité. Většina starších chlapců se v obrázcích soustředila i na drobné detaily. Příběh děti tak pohltit, že po ukončení četby měly potřebu sdělovat své nápady, od čeho by asi nalezený klíč mohl být, jaké tajemství by jim mohl poodhalit. Musela jsem rychle reagovat, aby dětské nadšení nevyhaslo. K usměrnění diskuze jsem použila připravený kovový klíč. Hovořil vždy pouze ten, kdo klíč držel ve svých rukou. Několik dětí si představovalo, že klíč odemkne truhlu s pokladem. Menší děvčata si představovala, že klíč je od zámku s princeznami nebo od kočárků. Klíč by ale také mohl být od robota, od auta, od velkého domu, od místnosti s Legem ... Děti své nápady namalovaly a nad obrázky hovořily již v průběhu malování. Své obrázky pak představily svým kamarádům při posezení na koberci. Jediný, kdo nedokázal o svém obrázku hovořit, byla tříletá holčička.

Děti zvládly příběh převyprávět a diskutovaly o tom, jak by příběh pokračoval a jestli by mohl pokračovat do nekonečna. Hlavně chlapci mezi sebou hovořili o ilustracích, které jim přišly záhadné.

K vymýšlení rýmů jsem připravila obrázky. Děti měly vyhledávat dvojice obrázků, které se rýmují. I když jsme si předem jednotlivé obrázky pojmenovali, tak se ukázalo, že některé obrázky děti nedokáží spárovat. Hru s rýmy jsem pozměnila a vybrala jsem jen jeden obrázek, ke kterému děti rým vymýšlely. Tato varianta se ukázala pro děti snadnější. Dále jsme vyhledávali věci kolem nás a hledali k nim hodící se rým. Dětem se rýmování zalíbilo a s rýmy si pohrávaly i na procházce.

Děti se snažily napodobit artikulační cvičení, která jim přišla legrační a zábavná. Přes to byl u některých dětí problém ohnout jazyk směrem nad horní ret a znázornit stěrač auta.

Reakci na signál si děti vyzkoušely při určování velikostí předmětů. Pokud jsme si říkali název velkého a pak název malého předmětu (zdrobnělinu), nezapojili se úplně všichni.

Jakmile jsme přidali pohyb, rázem hra začala bavit celou skupinu. Když byl předmět velký, stály děti v pozoru, když jsme vyslovili zdobnělinu, děti udělaly dřep. Starší děti lákala možnost, vyzkoušet tuto hru se zavřenýma očima. Tato varianta již byla obtížnější, dětem chyběla vizuální kontrola ostatních a musely se na ni více soustředit. Další reakci na signál jsme si vyzkoušeli při hře na dopravní prostředky. Vzhledem k převaze chlapců v naší třídě se hra setkala s velkým ohlasem. Reakce na signál hrála důležitou roli, udávala rychlost, se kterou se děti v prostoru pohybovaly. Nikdo z dětí se nechtěl zdržovat v „servisu“ a ochudit se o hru, tak vše probíhalo dle domluvených pravidel.

S rytmem jsme s dětmi pracovali při vytleskávání jednotlivých věcí z obrázků (který měly děti položený před sebou). Toto bylo z počátku pro mladší děti obtížné, proto jsme si hru vyzkoušeli na jménech. Když se nám podařilo sladit rytmus celé skupiny, tak jsme vyzkoušeli hru s názvy obrázků. Pětileté a šestileté děti zvládly hru bez větších problémů.

Poznávání hudebních nástrojů se dětem líbilo. Bylo třeba všechny děti prostřídat, hra se jim zdála atraktivní. Při napodobování krátkých rytmických celků jsem musela přihlídnout k délce a schopnostem jednotlivých dětí. Mladší děti napodobovaly kratší celek. Starší děti měly za úkol zapamatovat si a zopakovat rytmický celek delší. Pracovali jsme ve skupinách. Některé děti si hru chtěly vyzkoušet i samostatně. Nástroje jsme v průběhu hry obměňovali.

Náš příběh byl o klíči, kterým se odemýká. Děti měly za úkol hádat, k čemu slouží určité věci. Klíč slouží k odemýkání, žehlička k žehlení, lepidlo k lepení atd.. Děti většinou bez větších problémů říkaly činnosti, které se s danými předměty vykonávají. Uvedenou činnost jsme si společně s dětmi předvedli. Hra byla rychlá a dynamická. Děti se několikrát prostřídaly. Pro mladší děti bylo složitější zapojit název činnosti do celé věty.

Zda děti dokáží vést plynulý pohyb tužky od klíče k zámku, si vyzkoušely v grafomotorickém listu (příloha č. 6, pracovní list č. 2). Starším dětem tento pohyb nečinil velké obtíže. Musela jsem dětem připomenout, že čára nemusí být nijak krásně vymalovaná, ale záleží na její plynulosti. Několika dětem jsem musela připomenout správný úchop tužky. Mladší děti měly problém se spojením těchto dvou obrázků. Čára

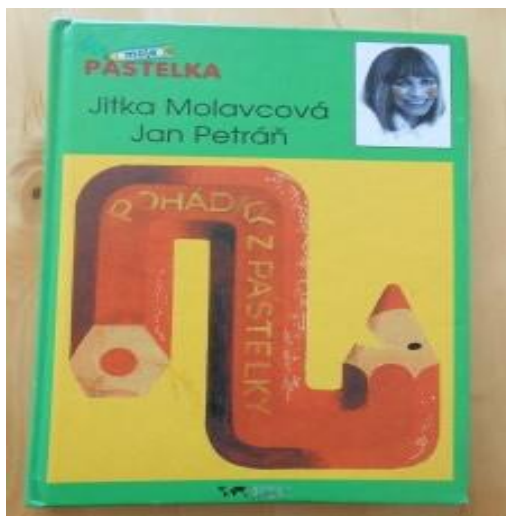
byla většinou uprostřed mezi klíček a zámek. Mladší děti ale zlákal, si jednotlivé klíče a zámky vymalovat.

Na samotný příběh děti reagovaly velmi pozitivně a nechaly se dějem pohltit. Na většinu aktivit byly soustředěné. Velkou zásluhu na tom měl příběh samotný, který děti oslovil a vtáhl do svého děje. Určitý podíl na soustředění měl i počet dětí ve třídě. S velkým nadšením děti vyhledávaly rýmy a poznávaly hudební nástroje. Všechny děti se zábavnou formou a s pohybem zapojily do tvoření zdobnělin. S velkým nadšením děti přijaly hru „Na dopravní prostředky“, která pro ně byla náročná hlavně na dodržování pravidel.

Realizace těchto aktivit byla pro mne velmi překvapující. Cyklický příběh o klíči na děti tak silně a poutavě zapůsobil, že se jejich realizace proměnila ve velmi příjemnou hru.

4.3.3 O sněhu a ježíškovi – pohádky z pastelky

Jitka Molavcová

MOLAVCOVÁ, Jitka. PETRÁŇ, Jan. *Pohádky z pastelky*. Praha: ETC Publishing. 1996. ISBN 80-86006-17-4

Charakteristika:

Adventní čas je pro děti časem kouzelným. Děti jsou netrpělivé a zvědavé, zda Ježíšek vyplní alespoň některá jejich přání. Píší a kreslí svá přání, která čekají za okny na svého adresáta. Chlapec z našeho příběhu také napsal dopis Ježíškovi. Napsal si o hromadu sněhu, protože o vánocích si děti Ježíškovi píší převážně o brusle, sánky a lyže. A může se stát, že o Vánocích zrovna žádný sníh nebude a děti nemají své dárky na čem vyzkoušet. Napsal si o velkou hromadu sněhu, protože sníh bude potřebovat i pro své kamarády.

Cíle:

Dítě a jeho tělo:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky (dýchání, koordinace ruky a oka)

Dítě a jeho psychika:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)

- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní

Dítě a ten druhý:

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních

- rozvoj kooperativních dovedností

- posilování prosociálních postojů

Dítě a společnost:

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané

Dítě a svět:

- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním a kulturním prostředí, o jejich rozmanitostech, vývoji a neustálých proměnách

- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám

Motivace

Vánoční příběh o Zdeňkovi, který napsal Ježíškovi o velkou hromadu sněhu, jsme si s dětmi přečetli těsně před vánočními svátky. Příběh byl pro nás inspirací k „napsání“ dopisu pro Ježíška a k povídání o vánočních přáních. K příběhu jsme se vrátili i po vánočních prázdninách. Napadl sníh a splnilo se tak přání nejen Zdeňkovi z našeho příběhu, ale i dětem v naší mateřské školce. Díky Zdeňkovi a hromadám sněhu jsme si mohli užívat zimních radovánek nejen ve třídě, ale i venku.

Četba příběhu

Příběh jsme si s dětmi přečetli před vánočními svátky. Následně jsme si příběh převyprávěli a navázali na něj diskuzním kruhem.

Diskuzní kruh

Každé z dětí mělo prostor a o svá vánoční přání se mohlo podělit s kamarády. Svá přání děti nakreslily.

Dopis Ježíškovi

Zdeněk z našeho příběhu Ježíškovi dopis napsal. My ještě psát neumíme, my mu dopis nakreslíme.

Opět nezapomeneme nechat dětem prostor, aby mohly nad obrázky pohovořit.

Setkání po Vánocích

Po vánočních svátcích se s dětmi setkáváme a hovoříme o tom, komu se vánoční přání splnila. Každé dítě má opět prostor, pohovořit o zážitcích z Vánoc a o vánočních dárcích.

Vyprávění příběhu

S dětmi si připomínáme příběh o Zdeňkovi a jeho vánočním přání. Od četby uběhlo přibližně deset dní, proto je úkol pro děti obtížnější. Starší děti necháme příběh vyprávět, mladším dětem můžeme pomoci návodnými otázkami /např. O co si Zdeněk napsal Ježíškovi? Napsal si o dárek pro sebe nebo i pro někoho jiného? Splnilo se Zdeňkovi jeho přání? Atd./.

Sněhové cvičení

Po vánočních svátcích i u nás napadl sníh. Následujícími cviky procvičíme s dětmi motoriku. Znázorňujeme s dětmi pohyb, jako když padá sníh. Stoupneme si na špičky, ruce vzpažíme nad hlavu a za třepetání prstíků, znázorňujících padající vločky, si pomalu sedáme do dřepu, až i sněhové vločky dopadnou na zem, můžeme cvik opakovat. Když venku napadne pěkná sněhová peřina, tak nás to láká do ní ulehnout – pojďte děti, lehnete si na záda a vyzkoušíme tzv. „andělíčka“. Když napadnou sněhové vločky na zem, můžeme z nich udělat velikánskou hromadu. Znázorňujeme pohyby hrablem, lopatou či koštětem. Jak velikánskou hromadu jsme udělali? Opět si sedneme

na bobek a pomocí pohybu napnuté paže, vztyčování a následného sednutí na bobek naznačujeme velikost hromady sněhu. Když napadne sníh, můžeme dělat koule. Sehneme se na zem a rukama jako nabereme sníh a uděláme kouli. Následně ji můžeme po kamarádech hodit. Aby se naše hra stala zábavnější, rozdáme dětem papíry a „zmačkáme“ si každý svoji sněhovou kouli. Další cviky můžeme provádět s papírovou koulí.

Koulovaná

Na závěr sněhového cvičení nesmíme zapomenout na koulovanou. Děti necháme, aby se rozdělily do dvou skupin. Zvolíme dva kapitány, kteří si postupně vybírají kamarády do svého týmu. Děti si tímto výběrem zopakují jména kamarádů a rozdělí se do družstev samy. Rozdělíme hrací koberec na dvě poloviny, na dvě hrací pole. Každé dítě má v ruce jednu vlastnoručně „zmačkanou“ papírovou kouli. Samotná hra začíná a končí hvizdem píšťalky. Mezi těmito dvěma zapískáními, mají děti za úkol házet papírové koule do pole soupeře. Cílem hry je, aby v poli zůstalo co nejméně papírových koulí.

Dechová cvičení

Po takové zimní „koulovačce“ máme ruce pořádně prokřehlé. Zkusíme si je dechem trochu ohřát. Nadechujeme se nosem a ústy pomalu vydechujeme do dlaní. Toto cvičení několikrát opakujeme.

Naše sněhová koule je lehoučká, pokusíme se jí dechem uvést do pohybu. Opět nádech nosem a dlouhý výdech směrem k papírové koulí.

Obraz zimy

Připravíme štětce, modré čtvrtky různých formátů a bílou temperu. Necháme děti, aby pomocí barvy a štětce zachytily zimu.

Co vše potřebujeme k zimním sportům

Sesedneme se s dětmi na koberci do kruhu a postupně si říkáme, co bychom mohli potřebovat, abychom mohli v zimě sportovat. Každé z dětí vymyslí jedno sportovní náčiní či věc, kterou budeme potřebovat. Pak přichází na řadu paní učitelka a má za úkol zopakovat, co které dítě povědělo /např. Pepíček řekl lyže, Natálka řekla boby,

Honzík řekl brusle atd./, na děti postupně ukazuje. Dále děti vyzveme, aby postupně zopakovaly slovo, které vymyslely. Přichází na řadu úkol, kdy děti mají říci „věc“, kterou vymyslel kamarád před nimi, a tu, kterou vymyslely oni samy / Pepíček řekl lyže, já jsem řekla boby/. Pomyslná štafeta se předává dále /Anetka řekla boby, já jsem řekl rukavice/.

U starších dětí můžeme opět vyzkoušet poznávání prvních a posledních hlásek ve slovech, rozklad slov na slabiky.

K čemu potřebujeme

V předešlé činnosti jsme s dětmi vyjmenovali sportovní náčiní, která můžeme k něčemu využít. Budeme dětem jmenovat jednotlivá náčiní a děti budou odpovídat, k čemu je můžeme využít /název činnosti/. Např. Pokud mám sáňky, můžu na nich? Na sáňkách můžu sáňkovat.

Pantomima

Tentokrát děti dostanou úkol, aby beze slov předvedly nějaký zimní sport, který budou ostatní hádat. Jako pomoc při hádání můžou dětem napovědět první a poslední hlásku ve slově. Po uhodnutí zimního sportu si můžeme všichni sport vyzkoušet, abychom se protáhli a pantomimickou hru zpestřili.

Grafomotorická cvičení

Téma zimních sportů nám nabízí prostor pro uvolňovací cviky a grafomotorická cvičení. Pro tato cvičení využijeme velké formáty papírů /papírová role, staré plakáty/, které nalepíme na dveře. Naše ruku s pastelkou bude lyžař, který se pokusí sjet z kopce /ze shora papíru/ do cíle /do spodní části papíru/. Bude to závod v tak zvaném sjezdu. Určíme start a cíl naší tratě /označíme, nakreslíme/. Stejně tak přepravíme trať slalomovou, kde děti projíždějí pastelkou mezi brankami /tečkami/. Také můžeme připravit slalomovou trať jako cestu, kterou tvoří dvě souběžné čáry a děti projíždějí pastelkou trať tak, aby z dráhy nevyjely. Souběžně s lyžařskými disciplínami připravíme na stůl bruslení. Na dětský stoleček přichytíme velký formát papíru, který nám bude představovat ledovou plochu, na které budeme pomocí tužek a pastelek bruslit. Můžeme opisovat ležatou osmičku nebo spirálu, která bude představovat piruetu.

Pohyby pastelkou můžeme doprovodit rytmickým povídáním:

- Při sjezdu

Jedůůůůů, pozóóóóó

- Při slalomu

už tam budu, už tam budu, ještě kousek, ještě kousek (v rytmu jízdy vlaku)

- Při bruslení

Naše Bětka na rybníce,

dělá pěkné variace.

Jezdí zleva doprava,

je to prima zábava.

Mrazík ťuká na vrata (podle hry Podzim ťuká na vrata)

V zimním mrazivém období můžeme zařadit pohybovou hru /obdoba "Peška"/. Děti klečí v kruhu na koberci a mají skloněná záda a hlavu /Dělají, že spí/. Hru může zahájit starší dítě nebo učitelka v roli Mrazíka. Obchází kruh a říká říkanku:

Vstávej, vstávej ratata,

Mrazík ťuká na vrata.

Po ukončení říkanky se zastaví a zaťuká kamarádovi, u kterého stojí, na záda. Osloví jej a vyzve, aby vstával /př. Toníku, vstávej! /. Kamarád, který byl probuzen, vstává a honí kamaráda, který jej probudil. Dítě, které představovalo Mrazíka, obíhá kruh a hledá místo, ze kterého vyběhl kamarád, který ho honí. Zaujímá jeho místo a hra se opakuje.

Příběh a reakce na slovo „sníh“

Vyzkoušíme, jak dokážou děti poslouchat pozorně příběh a reagovat na smluvené slovo. Vymyslíme si krátké vyprávění, ve kterém budeme opakovat slovo „sníh“. Když děti uslyší slovo sníh, v jakémkoliv jeho podobě, tak tlesknou.

Např. V sobotu jsem měla sen. Zdálo se mi, že jsem na horách, kde je plno sněhu. Ne jen, že sníh ležel všude kolem, ale veliké sněhové vločky neustále padaly na zem. Byl to

takový sněhový sen. Ráno jsem se probudila a podívala jsem se z okna. Venku bylo bílo. Sníh pokryl celou naši zahradu. To budou mít děti radost, až se probudí a uvidí ty sněhové peřiny. Copak asi udělají s tím sněhovým nadělením? Chvíli jsem koukala z okna, jak se sněhové vločky lehounce snášejí na zem atd.

Paní Zima řekla - reakce na smluvené slovo (podle hry Kuba řekl)

Reakci na slovo a pozornost dětí vyzkoušíme i při následující hře. Paní učitelka, v roli paní Zimy, bude dětem říkat, jaký pohyb by měly udělat. Pokud řekne: „Paní Zima řekla, dejte si ruce na hlavu“, děti by měly pohyb udělat. Pokud věta zní „Dejte si ruce na hlavu“, neřekla to paní Zima, děti by neměly pohyb vykonat. Vymýšlíme takové pohyby, aby si děti trochu zacvičily, ale aby hra byla také zábavná.

Práce a hry na zahradě

Sněhové nadílky využijeme s dětmi k výrobě a válení koulí, k opravdové koulovačce, ke stavbě sněhuláků. Na školní zahradě máme možnost s dětmi bobovat. K dispozici máme dětská hrabla, se kterými děti mohou sníh odhrabávat, nakládat, dělat velké hromady. Přirozeným způsobem vedeme děti k práci a procvičíme motoriku a koordinaci pohybů.

Říkáme si a zpíváme

Celý tento blok doprovodíme zimními říkankami, básněmi či písničkami.

Očekávané výstupy:

Dítě:

- projevuje zájem o příběh, soustředěně sleduje děj
- rozumí slyšenému (zachytí hlavní myšlenku, sleduje děj a zopakuje jej ve správných větách)
- reaguje a odpovídá na otázky k textu (i s odstupem času)
- zachytí malbou obraz zimy
- ovládá dech – vydechuje pomalu a dlouze
- roztleská slovo na slabiky, určí počáteční a konečnou hlásku ve slově

- koordinuje pohyby těla, sladí pohyb s rytmem, pohyb napodobí
- soustředí pozornost na zadávané slovní pokyny a reaguje na ně
- vyjádří svá přání slovně i kresbou
- spolupracuje při hrách a aktivitách s ostatními dětmi
- pojmenuje činnost, kterou můžeme vykonávat pomocí určitých předmětů
- předvede činnost bez verbální komunikace
- dodržuje pravidla hry
- vymýšlí a pojmenovává věci, potřebné k zimním sportům
- reprodukuje básně a písně
- vede plynulou stopu tužky za pomoci rytmických říkanek
- přizpůsobí se podmínkám a změnám vnějšího prostředí

Evaluace:

V předvánočním čase se děti na četbu příběhu o vánočním přání plně soustředily. Byly zvědavé, o co si náš hrdina Ježíškovi napíše. Neobvyklé přání děti překvapilo. Starší děti dokázaly příběh převyprávět, mladší děti byly schopné reagovat a odpovídat na otázky s příběhem souvisejícími. Dvě nejmladší děti o povídání o příběhu nejevily zájem. V diskuzním kruhu se děti podělily s ostatními o svá vánoční přání. Hovořily o tom, co si přejí pod stromeček, ale i o tom, kam by chtěly cestovat za sněhem (v době četby příběhu nebyl v našem okolí sníh). Svá vánoční přání nakreslily a zabalily jako dopis pro Ježíška.

Další aktivity jsme na příběh navázali až po vánočních prázdninách. S časovým odstupem jsme si příběh připomněli. Bylo překvapivé, že převyprávět příběh zvládlo jen několik předškolních dětí. Několik mladších dětí nebylo schopno si příběh vybavit vůbec. Ostatním k rozpomenutí napomohli kamarádi či návodné otázky. O svých vánočních zážitcích a dárcích děti hovořily nenásilně a s nadšením.

Návaznost dalších aktivit podpořila sama zima, která nás překvapila sněhovou nadílkou. Děti se s oblibou chopily štětců a velkých modrých čtvrtěk (nikdo si nevybral

malý formát A4) a bílou temperou zachytily svůj zimní obraz. Začaly příběh více prožívat.

Spontánními činnostmi a hrami na zahradě podpořily svůj pohybový rozvoj, koordinaci pohybů a spolupráci. Sněhové hraní jsme přenesli i do her ve třídě. Děti se pokoušely zkoordinovat a napodobovat pohyby při „Sněhovém cvičení“. Díky motivačnímu povídání, které provázelo cvičení, všechny děti udržely pozornost a pokoušely se o napodobování cviků. Při dechových cvičeních se děti dlouze nadechovaly nosem a dlouze vydechovaly do dlaní, které potřebovaly zahřát. Uvést do pohybu papírovou kouli dechem se povedlo jen několika chlapcům, zde šlo o sílu dechu.

V prostorách třídy měly děti k dispozici grafomotorická cvičení. Na dveřích a magnetické tabuli byl k dispozici grafomotorický sjezd, slalom, hokej a na desce stolu bruslení. Ve svislé poloze a na velkém formátu papíru se dětem snadněji vedla plynulá a uvolněná stopa tužkou. Velkoplošné grafomotoriky lákaly převážně chlapce. Starší děti chtěly vyzkoušet, jakou stopu zanechá jejich tužka. Mladší a méně odvážné děti zkoušely pohyby pouze prstem. Ke grafomotorickým cvičením se děti vracely po dobu celého týdne. Ke snadnějšímu a uvolněnějšímu pohybu si děti pomáhaly jednoduchými rytmickými říkankami. Při společných pohybových hrách děti dodržovaly dohodnutá pravidla. Pokud došlo k jejich porušení (většinou ze strany mladších dětí), ostatní kamarádi ihned na porušená pravidla poukázaly a kamarády upozornily. Při hře „Vstávej, vstávej, ratata ...“ dětem pomáhala při pohybu říkanka.

Děti vymýšlely sportovní potřeby a věci, které potřebujeme k zimnímu sportování. Z dětských úst nejčastěji zaznívaly názvy sportovního vybavení a zimního oblečení. Názvy těchto věcí děti rozkládaly na slabiky (pomocí rytmičtějších) a určovaly počáteční hlásky. Počáteční hlásky určila převážná většina dětí, mladší děti určily počáteční slabiku. Koncové souhlásky určí děti předškolní, samohlásky pouze děti dvě. Od vyslovených názvů sportovního vybavení děti pojmenovávaly činnosti, které se s nimi vykonávají. Sled těchto činností byl velmi rychlý a pro děti zábavný. Na předchozí činnosti jsme navázali pantomimickým předváděním zimních sportů. Pro některé děti bylo obtížné předvádět činnosti, které se provozují směrem z kopce. Bruslení, krasobruslení, běh na lyžích byly pro ztvárnění pro děti jednodušší. Za pomoci učitelky

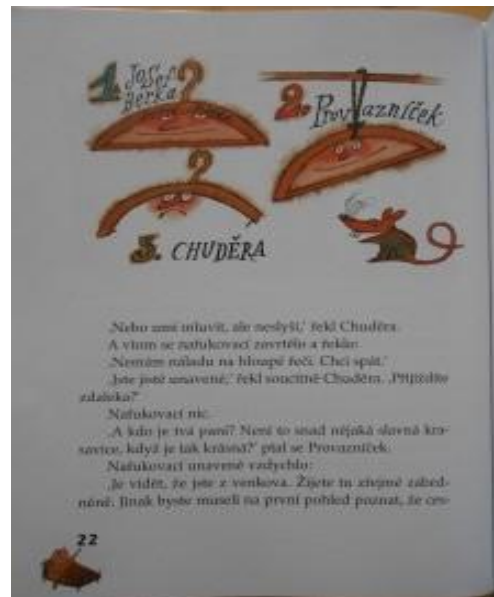
a ostatních kamarádů se povedlo dětem předvést všechny jmenované sporty a užilo se u této aktivity hodně legrace.

Při vyprávěném příběhu o sněhu se děti velmi soustředily, aby jim neunikla žádná obměna slova „sníh“, aby po jejím zaslechnutí mohly tlesknout. Starší děti pozorně poslouchaly a reagovaly na slova z textu. U nejmenších dětí bylo vidět, že sledují i starší kamarády, aby jejich tlesknutí zaznělo ve správnou chvíli. Reakci na správnou formulaci jsme si vyzkoušeli i při hře „Paní Zima řekla“. Děti vykonávaly pohyby dle pokynu, ale pouze v případě pokud zazněla celá formulace: „Paní Zima řekla, vzpažte ruce.“ Pokud pokyn zněl: „Vzpažte ruce.“, dítě by pohyb nemělo vykonat. Děti se snažily pozorně poslouchat a správně cviky provádět, vzájemně se kontrolovaly.

Příběh Jitky Molavcové se dětem líbil. S napětím prožívaly, zda se hlavnímu hrdinovi splní jeho neobvyklé vánoční přání. Uvědomovaly si, že Zdeněk nemyslel s dárkem jen na sebe, ale i na ostatní děti. Bylo viditelné, že dětem mladším a dětem s menší pozorností scházely ilustrace, které v hojném počtu provázely naše předešlé příběhy. Díky novoroční sněhové nadílce jsem se k příběhu po vánočních svátcích vrátila a navázala dalšími činnostmi z oblasti logopedické prevence. Podařilo se propojit příběh s aktuálními sněhovými podmínkami a společně s dětmi si tento čas příjemně

4.3.4 Tatínku, ta se ti povedla – hotelová pohádka

Zdeněk Svěrák

SVĚRÁK, Zdeněk. *Tatínku, ta se ti povedla*. 4. vyd. Praha: Albatros, 2012. ISBN 978-80-00-02913-9

Charakteristika:

Po vánočních svátcích si s dětmi povídáme o tom, jak jsme svátky strávili, jaké dárky jsme pod stromečkem objevili. Mezi vánočními dárky doma ani ve školce nechyběly knížky plné obrázků, příběhů a pohádek. K těmto kouzelným zimním svátkům pohádky neodmyslitelně patří, a to nejen ty televizní.

Cíle:

Dítě a jeho tělo:

- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky

(dýchání, koordinace ruky a oka)

- rozvoj a užívání všech smyslů

Dítě a jeho psychika:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení a psaní
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Dítě a ten druhý:

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- posilování prosociálních postojů

Dítě a společnost:

- vytvoření pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy vyjadřovat
- rozvoj společenského a estetického vkusu

Dítě a svět:

- vytváření elementárního povědomí o širším kulturním prostředí

Motivace:

Knižky jsou plné příběhů a pohádek. Stejně tak jako tato od Zdeňka Svěráka, kterou jsem pod stromečkem našla já se svým synem Ondřejem. Kniha vypráví o sourozencích, Petříkovi a Petrušce Šímových, kteří mají rádi pohádky. Nejraději mají však pohádky vyprávěné o zdánlivě obyčejných věcech, které nás obklopují. A takové pohádky umí nejlépe vypravovat jejich maminka. Maminka má však večer v domácnosti hodně práce a poprosí tatínka, aby si vzal večerní vyprávění pohádek na starost. Není to věc jednoduchá, ale tatínek Šíma se zhostí tohoto úkolu znamenitě.

Četba příběhu:

Pro četbu vybereme úryvek z knihy, a to pohádku, kterou vyprávěla maminka dětem na dobrou noc - *Hotelová pohádka*. Je vhodné četbu vybraného úryvku zařadit

posloupně do dějové linie celého příběhu. Necháme děti, aby zaujaly při četbě pohodlnou polohu na koberci. Volíme styl četby, abychom děti příběhem oslovili a povedlo se nám je do příběhu vtáhnout. Již samotní hrdinové pohádkového příběhu (šatní ramínka) jsou velkým lákadlem.

Vyprávění příběhu

Vyzveme děti, aby si pokusily vzpomenout, o čem pohádkový příběh vypráví, a vlastními slovy se pokusily o jeho převyprávění. Mladším dětem můžeme pomoci návodnými otázkami (Kdo byly hlavní hrdinové příběhu? Kde se příběh odehrává? Jaká jména měli naši hrdinové a proč? Atd.).

Ramínka se seznamují

Sedíme s dětmi v kruhu (můžeme sedět na zemi nebo na židličkách). Zopakujeme si jména našich hrdinů – pohádkových ramínek, která společně visela v šatní skříni hotelového pokoje (tj. Josef Berka, Chuděra a Provazníček). Protože do naší třídy po novém roce nastoupili dva noví kamarádi, tak se jim znovu představí i děti ve třídě. Ke snadnějšímu zapamatování jmen využijeme hru se jmény. Hru začíná učitelka. Dvakrát dlaněmi tleskne o stehna a vysloví dvakrát své jméno. Dále dvakrát tleskne dlaněmi o sebe a při každém tlesknutí vysloví jméno dítěte, kterému předává pomyslnou štafetu. Při této hře využijeme rytmu k udržení společného tempa. Pokud hrajeme s dětmi hru poprvé, vyzkoušíme nejprve rytmické tleskání bez předávky jmen. U starších dětí rozšíříme hru o rozlišování hlásek na začátku jmen a rozklad na slabiky.

Já mám ramínko, ty máš ramínko

Po předchozí domluvě (u mladších dětí po domluvě s rodiči) si děti do MŠ přinášejí ramínko ze své šatní skříně. Každé dítě dostává prostor na představení svého ramínka. Ramínka jsou rozdílná, mohou být vyrobena z jiného materiálu, na první pohled jinak vypadají, mají rozdílné barvy atd.. Děti nám povídají, proč přinesly do školky zrovna tohle ramínko, co si na něj nejraději věší, jaké místo jejich ramínko ve skříni zaujímá a hlavně, jestli jejich ramínko má jméno. Pokud ne, pokusíme se o jeho vymýšlení. Opět u starších dětí může úkol rozšířit o procvičování počátečních hlásek ve slovech a rozkladu slov na slabiky.

Ramínka, seřadte se!

S dětmi si na ramínka zahrajeme. Každé ramínko má ve skříni své místo. Na podlaze vyznačíme barevnou lepenkou čáru (můžeme použít i lano nebo lavičku, hranu koberce atd.). Děti proměníme v ramínka:

Až se vás dotknu kouzelným kamínkem,

budete na chvíli šatním ramínkem.

Samotnou zaklínací říkanku můžeme využít ke hře, která může předcházet řazení ramínek (prostorové orientaci).

Děti se řadí na „šatní tyč“ dle instrukcí, které zadává učitelka (např. Ramínko Pepíček visí uprostřed šatní tyče, ramínko Maruška visí těsně před ramínkem Pepíčkem, ramínko Tomášek visí jako první na šatní tyči ....). Při určování polohy přihlížíme ke věku a schopnostem dětí.

K posloupnému řazení můžeme využít i samotných ramínek, které si děti donesly z domova.

Ramínka, ramínka, hýbejte se

Aby se děti trochu odreagovaly a protáhly svá těla, můžeme zařadit období hry „Škatulata, hýbejte se“. Rozmístíme po herně desky (značky), které označují šatní skříň. Na každé místo (do každé skříň) si stoupne jedno dítě – jedno ramínko. Ramínka jsou neposedná a zvědavá, jak to vypadá v jiné skříni. Všichni společně s učitelkou říkáme období známé říkanky: „ Ramínka, ramínka, hýbejte se z místa na místo, teď!“ . Po té si děti (ramínka) vymění svá místa. Ve hře necháváme všechna stanoviště. Smyslem hry je, aby se děti proběhly a užily si legraci. V průběhu hry se můžeme starších dětí (ramínek) ptát, jak se jim v nové skříni líbí, čím je jejich nová skříň zajímavá apod.

Co na ramínko pověsíme

Dětem předložíme velké archy papírů (nejlépe balící papír či nekonečnou roli papíru). Děti se pokusí o nakreslení oblečení, které na ramínko můžeme pověsit (tričko, šaty, košile). V rámci procvičení motoriky kus oblečení vystřihneme a můžeme ozdobit

proužky či vlnovkami (pohyb k uvolnění ruky). Na závěr můžeme jednotlivé kousky oblečení zavěsit pomocí lepenky na donesená ramínka. Opět nezapomeneme nechat dětem prostor k okomentování svého výtvaru. U starších dětí opět využijeme názvy oblečení k procvičení počátečních hlásek a k nácviku rozkladu slov na slabiky. Ramínka s módními kousky využijeme k výzdobě třídy či šatny.

Ozvěna

předchozí představování oděvů zavěšených na ramínkách můžeme rozšířit o hru na ozvěnu. Starší děti jednotlivě vytleskávají (rozkládají na slabiky) názvy oděvů a ostatní děti hromadně nebo jednotlivě odpovídají dupáním.

S rytmem si můžeme pohrávat dále. Učitelka vytleská jednoduchý rytmický celek, děti ji opakují vytleskáním nebo dupáním.

GL – Ramínka

V rámci procvičení grafomotoriky, můžeme tentokrát téma ramínek využít k nácviku horního oblouku. Dítě má možnost nejprve horní oblouk vyzkoušet na předloze a následně horní oblouk zkouší za pomoci spoje dvou teček (Příloha, pracovní list č. 3). Opět je vhodnější než grafomotorický list formátu A4, využít velký formát (staré plakáty, role papírů atd.).

Hra se zvuky

V našem příběhu hrál velkou roli špendlík Jarda, kterého švadlena zapomněla pod límečkem šatů, které visely na nafukovacím ramínku. Už nemohl poslouchat, jak se nafukovací ramínko vytahuje a nafukuje. Špendlík Jarda toho náfuku propíchl. A takové propíchnuté nafukovací ramínko vydává slabé syčení: psssss (s dětmi zkoušíme syčet, jako ukázkou můžeme propíchnout nafouknutý balónek).

Zároveň procvičujeme správné dýchání. Nadechneme se nosem a při výdechu syčíme.

Jmenujeme s dětmi věci kolem nás, které vydávají nějaký zvuk. Nejprve vymýšlíme věci, které syčí. Následně určitě vyzkoušíme zvuk motoru – brm, pokusíme se zahoukat jako sova – hůůů atd..

K další hře se zvuky můžeme využít nahrávku na CD (např. Hra se zvuky - bimbam) a děti hádají, co nebo kdo daný zvuk vydává (zvonění budíku, tekoucí voda, splachování

záchodu ...). Pokud nemáme podobnou nahrávku k dispozici, můžeme si hru zahrát se zvuky, které vydávají předměty kolem nás ve třídě (zvonek, minutka, tekoucí voda, kašláním, smrkání, dupání, bouchnutí dveřmi atd.). Dětem, které hádají, zavážeme šátkem oči.

Špendlík Jarda a nafukovací ramínka

Zahrajeme si pohybovou hru. Všechny děti proměníme na ramínka, tentokrát budou všichni ramínky nafukovacími:

Až se vás dotknu kouzelným kamínkem,
budete na chvíli nafukovacím ramínkem.

Učitelka se zhostí role špendlíku Jardy, který pobíhá mezi nafukovacími ramínky a snaží se je propíchnout. Pokud se některého ramínka špendlík Jarda dotkne, ramínko začne ucházet. To znamená, že za tenkého syčení si pomalu sedne na bobek. Hru obohatíme prosociálním prvkem. Některý z kamarádů mu může pomoci a „pumpičkou“ (názorným předvedením – jednu ruku přiblíží ke kamarádovi a druhou rukou třikrát znázorní pohyb hustilkou) ho opět nafouknout a tím ho vrátit do hry.

Není ramínko jako ramínko

Vysvětlíme si s dětmi, že některé věci kolem nás, byť jinak vypadají, mají stejný název. Stejně tak je tomu i u našeho ramínka. My jsme si četli a z domova donesli ramínka šatní. Ale na našem těle také můžeme najít ramínka. Společně s dětmi hledáme slova stejného významu tzv. homonyma. Na pomoc si můžeme vzít obrázky a tvořit tak dvojice (např. ucho, drak, myš, zámek atd.). Tyto obrázky můžeme pro starší děti využít karty pro pexeso. Při jmenování jednotlivých předmětů prozkoušíme starší děti z počátečních hlásek ve slovech a z rozkladu slov na slabiky.

Náš příběhem

Maminka Šimová v našem příběhu, uměla vyprávět pohádky o obyčejných věcech kolem nás. Vyzkoušíme si s dětmi zahrát na vypravěče a pokusit se o krátký příběh sami. Necháme na dětech, aby se rozhlédly kolem sebe a navrhly, o čem by náš příběh mohl vyprávět. Pokud vybraná věc bude menších rozměrů a bude se nacházet v naší

třídě, můžeme ji vzít k sobě do kruhu a jejím předáváním si při vyprávění předávat slovo. K vymýšlení našeho příběhu můžeme využít i čas odpočinku po obědě.

Cvičení motoriky mluvidel

Za krásnou pohádku si každá maminka i táta zaslouží sladkou pusu. Našpulíme hodně rty, jako když chceme dát někomu pusu. Pusu můžeme povolit do krásného úsměvu. Střídáme pusinku s úsměvem.

Po večerní pohádce byli Petřík a Petruška hodně ospalí a oba si zívly. Otevřeme hodně pusy, jako když se nám chce zívnout a nezapomeneme si před pusou si dát ruku, jako při kašlání.

A na konci každé pohádky zazvoní zvonec a pohádky je konec. Zvonec uděláme z našich úst. Ústa mírně otevřeme a jazykem pohybujeme ze strany na stranu.

Očekávané výstupy:

Dítě:

- se zájmem sleduje představení knihy, soustředěně naslouchá textu
- rozumí slyšenému (zachytí hlavní myšlenku textu, sleduje děj a zopakuje jej ve správných větách)
- reaguje a odpovídá na otázky k textu
- koordinuje pohyby těla, sladí pohyb s rytmem a slovem
- pamatuje si jména kamarádů
- souvisle představí a popíše své šatní ramínko, dokáže ho pojmenovat
- zaujme místo dle instrukcí
- reaguje na změnu (signál)
- zopakuje krátkou rytmickou strukturu
- ovládá dech – vydechuje jemně a dlouze
- napodobí pohyb podle vzoru
- pojmenuje obrázky a vyhledá homonyma

- napodobí a provádí artikulační cvičení
- uvolní ruku, vede plynulou stopu tužky (horní oblouk, vodorovná čára)
- roztleská slovo na slabiky, určí počáteční a konečnou hlásku ve slově
- pozná předměty (a zvířata) podle zvuku

Evaluace:

S napětím a očekáváním děti sledovaly představení knihy. Před samotnou četbou zaujaly děti pohodlnou pozici na koberci. V průběhu četby pohádkového příběhu byly děti pozorné. Hlavně děti starší byly překvapené, že hlavními hrdiny příběhu jsou šatní ramínka. Viditelná byla i reakce při četbě vtipných úseků. Převyprávění příběhu se chopily děti předškolní. Mladší děti byly schopné odpovídat na otázky, s textem souvisejícími. Několik starších dětí bylo schopných vyjmenovat jména hlavních hrdinů (Chuděra, Josef Berka, Provazníček). S dětmi jsme si zopakovali jména všech kamarádů ve třídě (počátkem měsíce nastoupili dva noví kamarádi). V rámci seznamování jsme si chtěli zahrát rytmickou hru se jmény. Při této hře se dětem nevedlo propojit jména s rytmičkami. Zaměřili jsme se tedy buď pouze na společný rytmus, nebo na hru se jmény. Děti dlouho přemýšlely, kterému kamarádovi předají slovo. Místo jmen jsme při dvojím tleskání do stehů říkali: „Já mám ramínko.“ a při dvojím tleskání dlaněmi o sebe: „Ty máš ramínko“. Propojit obě složky se povedlo jen několika předškolákům, kteří ostatním kamarádům ukázali, jak se tato hra hraje. Děti si do MŠ přinesly ramínka ze svých skříní. Každý se snažil souvislým projevem o představení svého ramínka. Děti uváděly jaké ramínko je (hezké, barevné, dřevěné), z jakého materiálu je vyrobeno a co na něm doma měly pověšeno. Dvě děti ve třídě vůbec raménko neznaly, nevěděly, k čemu se využívají (menší děti). Při vymýšlení jmen většinou děti vycházely z jejich barev, materiálů anebo je pojmenovaly podle hrdinů našeho příběhu (např. Zeleňáček, Dřevník, Rameňák, Chuděra). Několik menších dětí si nevědělo rady s vymýšlením jmen, starší kamarádi hned aktivně přicházeli s nápady, jak by jejich ramínka mohla být pojmenována.

V rámci pohybových aktivit si děti vyzkoušely, při hře „Ramínka hýbejte se“ reagovat na signál. Ramínka si po signálu měnila místa (šatníky). Po vyzvání, starší děti hovořily, jak se jim v novém šatníku líbí, co je tam zaujalo, jaký nový šatník je (např. Skříň je

pěkná a barevná. Tady jsou nalepené obrázky. V mojí skříni to bylo lepší.). Poslední reakce byla využita k objasnění přísloví – všude dobře, doma nejlépe.

Z velkých formátů papírů jsme si s dětmi vystříhali jednotlivé kousky oblečení (např. kalhoty, šaty, trička). Děti si je velmi spontánně začaly zdobit převážně pruhy a spirálovými ornamenty. Byla to reakce od dětí a došlo k nenásilnému procvičení grafomotoriky. Chlapci, kteří se někdy straní pastelkám a papíru, s nadšením zdobili své kalhoty dlouhými pruhy. Jejich nadšení jsem podporovala a chválila. Jednotlivá oblečení jsme si s dětmi pojmenovaly, většina dětí určila počáteční hlásky ve slovech, mladší děti počáteční slabiku. Jednotlivé názvy oblečení děti pomocí vytleskávání rozložily na slabiky. Ostatní děti opakovaly jeho rytmický celek dupáním jako ozvěna. S krátkým rytmickým celkem děti neměly problém, proto se děti pokusily o opakování delších rytmických struktur dle vzoru učitelky. Zde už se objevovaly menší nedostatky. Oblečení jsme lepicí páskou „zavěsily“ na ramínka a využily k prostorové orientaci. Děti dle pokynů zavěšovaly svá ramínka s oblečením do skříně, kterou jsme si postavily ze stavebnice. Za pomoci říkanky a kouzelného kamínku se děti proměnily v šatní ramínka. Proměna s říkankou je zaujala natolik, že si říkanku opakovaly a trpělivě čekaly, než se jich kamínkem dotknu a oni se promění. Děti dokázaly, dle instrukcí, zaujmout místo (jako ramínka v šatní skříni) na lavičce. Vzhledem ke smíšené třídě dostávaly děti úkoly přiměřené svému věku a individuálním schopnostem.

V průběhu celého týdne jsme měli ve třídě nakreslené velké ramínko a každý si mohl vyzkoušet plynulý pohyb ruky při obtahování horního oblouku ramínka či při vodorovné čáře. Činnost jsem dětem předvedla a upozornila je, že nejde o to, aby ramínko byla nádherně vybarvené, ale že je to náš pomocník k uvolnění rukou. Děti této možnosti průběžně využívaly. Velký formát pro grafomotorické procvičování byl pro děti lákavý.

Děti si vyzkoušely, jak to vypadalo, když špendlík Jarda propíchl nafukovací ramínko. Dlouze se nosem nadechovaly a pomalu a dlouze vydechovaly ústy. Děti napodobovaly zvuk – syčení – ucházejícího ramínka. Spontánně vymýšlely, jaká věc vydává jaký zvuk. Zvuky, které děti vymýšlely, jsme společně napodobovali. Následně děti měly poznávat věci a zvířata dle zvuků. Zvuky byly reprodukovány z CD a děti, po identifikaci zvuku, označily správné vyobrazení předmětu či zvířete. V průběhu hry děti vyžadovaly nejen

u sebe, ale i u ostatních kamarádů ticho a klid, aby se mohly na zvuky dobře soustředit. Dokázaly se vzájemně přizpůsobit a dobře spolupracovaly. Se zvědavostí očekávaly další zvukový záznam. Po skončení zvukové nahrávky měly potřebu zvuky vyzkoušet. Zvuky, které byly pro děti obtížné – sbíječka a sekání dříví. Na dechová cvičení a hry se zvuky navazovala pohybová hra – Špendlík Jarda a nafukovací ramínka. Pokud se některého dítěte dotkla učitelka v roli Jardy, dotýčný si za doprovodu lehkého syčení a dlouhého vydechování sedal do dřepu. Bylo překvapivé, že i některé z mladších dětí prováděly tento pohyb velice pomalu a plynule. Starší kluci si dávali záležet, aby své kamarády vraceli do hry nafouknutím. Pohyb, kterým znázorňovali práci s hustilkou, byl velmi věrohodný (pohyb jsme před začátkem hry natrénovali).

Slovo ramínko má vícero významů. Děti pojmenovávaly předložené obrázky a vyhledávaly tzv. homonyma. Pojmenovávání probíhalo v celku bezchybně. Mladší děti v některých případech neuměly obrázky přiřadit. Jedna z nadšených reakcí: „To sem nevěděl, že se nějaký věci stejně menujou.“ Zafungovalo kouzlo poznání. Hra s homonymy nutila děti zamýšlet se nad dalšími příklady, které nebyly na obrázcích.

Zajímalo mě, zda děti zvládnou vybrat nějakou věc (předmět, osobu), o které bychom si mohly vymyslet vlastní příběh. K této činnosti jsem zvolila klidového času, kdy si s dětmi před odpoledním odpočinkem čteme nebo vyprávíme pohádky. Vybrat nějakou věc, o které náš příběh bude vyprávět, nebylo pro děti těžké. Velcí kluci bez dlouhého přemýšlení navrhli lehátko. Dětem přišlo legrační, že by pohádka mohla být zrovna o lehátku, že už se dále nevybíralo. Jeden z chlapců, kteří o lehátku mluvili jako první, měl možnost příběh začít. V tomto okamžiku už to přestala být legrace, chlapec zvážněl a začal: „Bylo nebylo jedno lehátko ....“, kamarád pokračoval: „bylo modrý a bylo v naší školce ....., ve Štáhlavech ...“. Všechny děti se do vyprávění příběhu zapojit nechtěly. O vymýšlení příběhu se pokusily převážně děti starší a předškolní. Po několika větách se dětem povedlo do příběhu „zamotat“ a poprosily paní učitelky, aby jim s příběhem pomohla. Výsledkem byl příjemný a poučný příběh o nespokojeném lehátku z naší školky, které nakonec zjistilo, že ve školce s dětmi je to přece jen nejlepší. Dětem se tento nápad zalíbil a už vymýšlely, o čem bychom si mohli vyprávět příště.

Po dobu celého týdne žily děti nejen příběhem o hotelových ramínkách, ale byly zvědavé, zda se tatínek Šíma, z naší knihy, naučil vyprávět pohádky jako maminka. Na konci týdne, před odpoledním odpočinkem, jsme si přečetli příběh „O hasicím přístroji“, který Petříkovi a Petrušce vyprávěl tatínek. Děti si procvičily artikulační cviky dle vzoru. Našpulení rtů, které přecházelo v úsměv, bylo opakováním. Nově se děti pokusily procvičit motoriku mluvidel při pohybu napodobující zívání (a to se nám před spaním hodilo) a zvonek, který ukončil naše pohádkové hraní a povídání. Při tomto cviku se některým dětem nepodařilo kontrolovat pohyb jazyka.

Prosba o závěrečnou pohádku byla příjemnou pozitivní zpětnou vazbou. Bylo vidno, že kniha i činnosti děti zaujaly.

4.3.5 Už se nebojím tmy

V HRSTI

VHRSTI. *Už se nebojím tmy*. Praha: Mladá fronta. 2007. ISBN 978-80-204-1679-7

Charakteristika:

Každý člověk má v sobě ukryté nějaké obavy a strachy. Většinou máme strach z neznámého. Děti mívají strach ze tmy. Nemají rády, když je rodiče opustí večer před spaním a v pokojíčku zalitém tajemnou tmou samy usínají. Věci v jejich okolí se díky tmě promění v různé nadpřirozené bytosti a okolní zvuky jsou najednou strašidelné až hrůzostrašné. Ale Štěpán, se svým medvídkem Bartolomějem, už se tmy nebojí. Proč ze tmy nemají strach a proč je tma na světě důležitá, objasní všem dětem ve svém příběhu.

Cíle:

Dítě a jeho tělo

- rozvoj a užívání všech smyslů
- rozvoj fyzické i psychické zdatnosti

Dítě a jeho psychika

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnost, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)

- rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Dítě a ten druhý

- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v dětské herní skupině)

Dítě a společnost

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané

Dítě a svět

- vytvářet elementární povědomí o širším kulturním prostředí

Motivace – asociační kruh

Děti, máte strach ze tmy? Je něco, čeho se bojíte? Necháme dětem prostor, aby postupně pohovořily o tom, co je pro ně strašidelné, čeho se bojí a co jim nahání hrůzu. Pokusit se strach pojmenovat.

Seznámení s knihou a četba příběhu

Představte si, že i Štěpán z našeho příběhu měl strach ze tmy. Ale už se tmy nebojí. Jak k tomu došlo, se dozvíme z této knížky. Příběh dětem přečteme tak, aby měly možnost sledovat ilustrace. Příběh je obestřený tajemstvím a temnou tmou, v průběhu četby pracujeme s hlasem.

Stínové obrázky

Připravíme si dvojice obrázků. Jeden z obrázků znázorňuje reálný obraz za světla a druhý je černý, zahalený tmou, stín. V návaznosti na příběh dětem ukážeme nejprve

černý obrázek a necháme je hádat, co to může být za předmět. Následně ukážeme obrázek reálný – barevný. Při pojmenovávání předmětů můžeme procvičit rozklad slov na slabiky a určování počátečních a koncových hlásek ve slovech.

Obrázky můžeme rozprostřít v kruhu před dětmi a jednotlivě je necháme vyhledávat dvojice obrázků a pojmenovávat. Starší děti můžeme vyzvat k popisu předmětu.

Další variantou může být obdoba klasického Pexesa, které si děti mohou zahrát na koberci v menší skupině.

Smyslová hra – Na strašidlo

Sesedneme se s dětmi na koberci do kruhu. Každý z nás má své místo. Dětem zdůrazníme, že je důležité si zapamatovat, který kamarád kde sedí. Jedno z dětí vyzveme, aby se na chvíli schovalo za dveře. Jedno z dětí vybereme a uprostřed kruhu jej zahalíme do bílého prostěradla – proměníme jej v strašidlo. Společnou říkankou přivoláme kamaráda, který čeká za dveřmi:

Ten kdo s námi v kruhu byl,

v strašidlo se proměnil.

Příchozí dítě hádá, koho jsme pod prostěradlem ukryli. Děti v rolích prostřídáme.

Skupinová rytmizace

Říkanku z předchozí smyslové hry můžeme využít i ke společné rytmizaci. Sedíme v kruhu a při říkání říkanky čtyřikrát tleskneme do stehen a následně čtyřikrát dlaněmi o sebe. Snažíme se udržet společný rytmus skupiny a říkanku s rytmizací několikrát zopakovat.

Pro nácvik společné rytmizace můžeme použít i obdobu, kdy dvakrát tleskneme do stehen a následně dvakrát dlaněmi o sebe. K udržení společného rytmu nám může pomoci říkanka: Já jsem strašidlo,

ty jsi strašidlo.

Vytrhávaná strašidla

Předložíme dětem (starším) bílý papír a necháme je vytrhávat obrysy strašidel. Strašidla mohou vytrhávat v jednom kuse nebo mohou být složena z několika

segmentů. Pokud si dítě potřebuje pomoci, může si obrys předkreslit. Strašidla nalepíme na černý papír a černou a bílou pastelkou dokreslíme. Mladší děti můžeme nechat strašidla nakreslit bílou pastelkou na černý papír.

Grafomotorika

Na velký formát papíru dětem nakreslíme lampu a umístíme buď do polohy svislé na dveře, nebo necháme ležet na zemi). Pokud se lampka rozsvítí, vrhá kužel světla. Děti dokreslují svislé paprsky dopadajícího světla. Na stejném principu můžeme pro děti připravit i grafomotorický list ve formátu A4 (příloha č. 6, pracovní list č. 4). Grafomotorice by měly předcházet uvolňovací cviky.

Smyslová hra – hmat

Připravíme si předměty, dětem dobře známé, které je obklopují ve třídě MŠ (např. pastelka, kniha, autíčko, kelímek, kostka ze stavebnice atd.). Postupně dětem zavážeme oči šátkem a necháme je předmět osahat. Pomocí hmatu by dítě mělo určit, o jaký předmět se jedná. Starší děti necháme, aby předmět a jeho vlastnosti slovně popsaly. Děti při hře prostřídáme.

Prstové cvičení

Štěpán, z našeho příběhu, měl strach z krvelačných skřetů, kteří mu pochodují na okenním parapetu. Nebyly to zvuky skřetů, ale dešťových kapek, které na parapet dopadaly při dešti. Položíme s dětmi ruce na stůl nebo na podlahu a pomocí prstů předvádíme tanec dešťových kapek (jednotlivé prsty postupně pokládáme a zvedáme).

Dechové cvičení

Strašidla vydávají strašidelné zvuky. Většina strašidel houká. Vyzkoušíme s dětmi houkání. Nadechujeme se nosem a vydechujeme pomalu a dlouze za zvuku houkání. Cvik opakujeme. Můžeme vyzkoušet, jak dlouho vydrží strašidla houkat na jeden nádech.

Odkud houká strašidlo

Zda děti dokáží lokalizovat zvuk, si vyzkoušíme při této hře. Vybereme jedno nebo více dětí, kterým zavážeme oči šátkem. Jiné dítě, v roli strašidla, si najde libovolné místo v určeném prostoru a zahouká. Děti se zavázanýma očima se snaží určit směr, ze kterého houkání přichází.

Strachový pytel

Na závěr našich činností necháme děti, aby si vyzkoušely svoji odvahu a prolezly naším strachovým pytle (látkovým tunelem). Je v něm veliká tma, ale my už se, stejně jako Štěpán a Bartoloměj, tmy nebojíme.

Očekávané výstupy:

Dítě:

- hovoří ve větách o svých pocitech
- rozumí slyšenému (zachytí hlavní myšlenku, sleduje děj a zopakuje jej ve správných větách)
- projevuje zájem o knihu, soustředěně naslouchá textu
- pojmenuje obrázky a vytvoří správné dvojice
- sluchově rozliší počáteční a konečné hlásky ve slovech
- rozloží rytmicky slovo na slabiky
- označí změnu (chybějícího kamaráda)
- pomocí hmatu určí předmět a jeho vlastnosti
- reprodukuje krátké říkanky
- uvolní ruku, plynule vede stopu tužky
- vytrhává obrys z papíru

- napodobuje prstové cvičení
- ovládá dech – nadechuje nosem, vydechuje jemně a dlouze
- lokalizuje směr zvuku
- ovládá své emoce (strach)

Evaluace:

Před představením knihy děti dostaly prostor, aby pohovořily o svých pocitech ze tmy. Většina dětí uvedla, že má ze tmy strach, že jsou tam duchové a strašidla, ozývají se v ní divné zvuky a že tmu nemají rády. Na otázku, co by pomohlo, aby ze tmy neměly strach, odpovídaly, že ve tmě nejsou rády samy, že by chtěly, aby tam s nimi byla maminka, táta nebo nějaký statečný hrdina. Děti měly ze tmy stejné obavy, jako kluk Štěpán, z našeho nového příběhu. Knihu jsem dětem představila a stručně nastínila, že náš hrdinu, má stejný problém jako ony. Děti kniha zaujala už z počátku. Protože se příběh odehrává ve tmě, jsou stránky knihy většinou ve tmavých barvách a text příběhu je psán bílým písmem. Děti ihned začaly spekulovat proč tomu tak je. Zároveň je kniha doprovázena mnoha ilustracemi, díky kterým děti příběh více zaujal a vtáhl je do svého děje. Knihu jsem četla tak, aby byly stránky s ilustracemi směrem k dětskému publiku. Celý kolektiv soustředě sledoval text i obrázkový děj. Starší děti dokázaly zachytit hlavní myšlenku příběhu a děj samostatně reprodukovat. Mladší děti reagovaly a odpovídaly na pokládané otázky.

Co se stane s věcmi kolem nás, když je pokryje černá tma, jsme si s dětmi ukázaly při hře se stínovými obrázky. Děti dostaly do rukou obrázky stínový (černě vybarvený) a snažily se pojmenovávat, co to asi může být. Starší děti dostaly obrázky (např. kolo, obdélník), které nabízely širší verzi možností. U černého kola děti hádaly např.: míč, balón, koláč, kolo, hodiny, placka, lívanec). U obdélníku hádaly např.: cihla, guma, knížka, bonboniéra, krabička). Mladší děti obdržely stínový obrázek, ze kterého bylo konkrétněji patrné, co je na něm zobrazeno. Při další hře se stínovými obrázky, jsme s dětmi ke stínům vyhledávali obrázek konkrétní předlohy. Děti reagovaly velmi pohotově a bylo patrné, že je pro ně hra zábavou. Vyhledané obrázky děti bez problému pojmenovaly. Všechny starší děti určily počáteční hlásky ve slovech.

Konečnou hlásku ve slově dokázaly určit jen v případě, kdy se jednalo o souhlásku (např. strom, dům, míč). Samohlásku na konci slova dokázaly určit dvě předškolní děti. Společně děti rozložily názvy všech obrázků na slabiky. Následující den si děti obrázky vyžádaly a zahrály si na koberci obdobu hry Pexeso. Vymýšlely, o jaké další obrázky bychom mohly naše karty rozšířit.

Při hře na strašidlo se děti velmi soustředily a držely palce kamarádům, aby uhodly, který kamarád stojí uprostřed kruhu a je proměněný ve strašidlo. Většina dětí se nejprve soustředila na siluetu strašidla (velké, malé) a následně prohlíželo kamarády sedící v kruhu a následně označilo změnu. Do role hádajícího se většinou hlásily děti starší a děti průbojnější. Některé děti tuto roli odmítly, ale chtěly se proměnit ve strašidlo. Každé z dětí si ve hře našlo svoje místo. Jednoduchou říkanku ze hry na strašidlo jsme využili ke společné jednoduché rytmizaci (v předchozích činnostech dětem činila problémy, proto se k ní opakovaně vracíme). Pomalejší tempo a říkanka dětem při rytmizaci pomáhá. Přesto cca třetina dětí rytmus skupiny neudržela. Při další činnosti si děti vyzkoušely svůj hmat. Pomocí hmatu (oči zavázané šátkem) většina dětí správně pojmenovala předmět (kelímek, pastelka, knížka, míček atd.), který jim byl vložen do rukou. Starší děti hovořily i o vlastnostech předmětu, který poznávaly.

K procvičení obratnosti prstů a jemné motoriky si děti zkusily siluety strašidel vytrhat z papíru. Starší děti vytrhávaly bez předlohy nebo si siluetu před vytrháváním nakreslily. Mladší děti si nechaly siluetu načrtnout od učitelky nebo od starších kamarádů. Tři malé děti si natrhaly kousičky papírů a z nich následně strašidlo na papíře slepily. Dozdobování strašidel – černými a bílými pastelkami – se dětem líbilo. Obrázky jsme využily k výzdobě třídy. K tématu tmy jsem přizpůsobila i grafomotorické cvičení. Na velký formát jsem nakreslila lampu (stínidlo) a naznačila kužel dopadajícího světla. Děti měly grafomotorický arch přilepený na podlaze a na dveřích a mohly si procvičovat plynulý pohyb tužkou (prstem) při kreslení svislé čáry. Zajímavé je, že si děti zvolily odstíny žluté a béžové pastelky. Připraven pro děti byl i pracovní list na A4, ale velkoplošná varianta byla lákavější hlavně pro chlapce a starší děti. Děti si procvičily jemnou motoriku i při prstovém cvičení. Znázorňovaly a napodobovaly kapky deště tancující na okenním parapetu. Toto cvičení bylo začleněno do vyprávění příběhu a děti jej prováděly soustředěně, většinou správně, tajemně a hlavně nenásilně.

Ve hře „Odkud houká strašidlo“ se děti učily lokalizovat zvuk houkání. Děti byly při hře velmi soustředěné a tichem pomáhaly kamarádům určit směr, odkud se strašidlo ozývá. Všechny si chtěly, alespoň, jednu roli vyzkoušet. V průběhu činností si děti procvičily dechová a artikulační cvičení. Nejprve dle vzoru učitelky prováděly cvičení artikulačních orgánů (špulení rtů) a následně přidávaly dechové cvičení. Děti prováděly hluboký nádech nosem a následně pomalý a dlouhý výdech našpulenými rty za doprovodu strašidelného houkání. Na závěr bloku měly děti možnost prolézat „strachovým pytle“. Všechny děti opakovaně pytle prolezly a sdělovaly ostatním své pocity z temné cesty.

V průběhu realizace tohoto celku se dětem rozplynuly obavy z tmy. Zjistily, stejně jako Štěpán s Bartolomějem z našeho příběhu, že tma je velmi užitečná a můžeme si s ní užít i mnoho zábavy.

4.4 Závěrečná evaluace

Předškolní děti projevovaly zájem o příběhy a o knihy. S každým dalším integrovaným blokem bylo viditelné, že se na novou knihu či příběh těší více a jsou zvědavé, jaký příběh bude a o čem bude vyprávět. Pokud je literární text doprovázen zajímavými ilustracemi, je pro děti mnohem lákavější. Děti dokáží pozorně a se zájmem sledovat děj příběhu, když je četba přizpůsobena dětskému posluchači. Musíme zohlednit věk a početnost skupiny. Pro děti bylo obtížné dodržovat pravidlo, aby všechny na knihu viděly. Potřebovaly být v těsném kontaktu s příběhem, být jeho součástí. Převážná většina starších dětí dokázala zachytit hlavní myšlenku příběhů a souvislým vyprávěním příběhy interpretovat. Ostatní děti odpovídaly na otázky, které vycházely z textů. Nejmladší děti si příběhy doplňovaly svou fantazií. S každým dalším příběhem se vyprávění a reakce na otázky k textu zdokonalovaly. Nejobtížnější bylo pro děti, vybavit si obsah příběhu s odstupem dvou týdnů /navázání na příběh po vánočních svátcích/.

Ilustrace měly na vyprávění dětí velmi pozitivní vliv. Při četbě příběhu *O pejskovi a kočičce* dětem pomáhaly v dějové posloupnosti a starším dětem napovídaly, co bude následovat. Bylo překvapivé, že i když některé děti příběh již znaly, neubralo to na jejich zájmu. Naopak byla u nich viditelná radost z toho, co bude následovat. Při velkém množství ilustrací byly schopné všimnout si dalších podrobností příběhu. Při práci s knihou *O klíči*, byli ilustracemi Pavla Čecha fascinováni hlavně chlapci, kteří byli díky

nim pohlcení světem fantazie. Své představy pak dokázaly zachytit i ty děti, které se malování vyhýbají. Stejně tak dokázaly o svých obrázcích se zaujetím vyprávět, každý podle svých schopností. Kniha *Už se nebojím tmy*, byla svými ilustracemi pro děti též lákavá a děti o ně projevovaly velký zájem. Listy knihy jsou v barvě černé a písmo je na nich tištěno bíle. Na tuto skutečnost upozornily starší děti již při prvním otevření knihy a měly potřebu o tom hovořit. Je tedy patrné, že děti zájem o ilustrace projevovaly a mají povědomí o jejich významu, ty starší si všímaly změn v detailech. Literární příběh Zdeňka Svěráka již neobsahoval tolik ilustrací, ale netypičtí hrdinové a vtip příběhu dokázal děti oslovit i bez nich. Příběh *O sněhu a Ježíškovi* byl v knize doplněn pouze jedním obrázkem, ale byl opředen kouzlem vánočních přání, takže jeho děj starší děti dokázaly sledovat stejně pozorně. U nejmenších posluchačů bylo viditelné, že jim ilustrace v příběhu chybějí.

Každý příběh přinesl dětem nová slova do jejich slovní zásoby. Aby došlo k jejich aktivnímu používání, byly dětem nabízeny hry, které k tomuto napomáhaly. Děti pojmenovávaly většinu obrázků, které měly k jednotlivým příběhům připraveny nebo předměty, kterými byly obklopeny. Též ve většině případů děti určily, k jaké činnosti lze vyobrazené předměty využít. Starší děti se na vyobrazených předmětech učily poznávat počáteční, prostřední a konečné hlásky ve slovech. Počáteční hlásky dokázala určit většina starších dětí. Mladší děti uváděly většinou první slabiku. Určit konečný foném ve slovech dětem činil velký problém. Skupina dětí rozloží rytmicky /za pomoci tleskání či dupání/ jednotlivá slova na slabiky. Při individuálním rozkladu slov se několika nejmladším dětem nedařilo, ale ze hry měly radost a uspokojení. Proto jsme nácvik opakovaly všichni společně, aby došlo ke správnému napodobení. Rytmičká cvičení byla doprovázena jednoduchými říkankami /spojitost s příběhem/, které dětem pomáhaly a děti si je snadno zapamatovaly. S velkým nadšením děti reagovaly např. na hru s rýmy, kdy se snažily o vyhledávání rýmů i při vycházce, volné hře atd. Radost z poznání byla zřejmá i při vyhledávání homonym a při vymýšlení zdrobnělin, které doprovázel pohyb /stoj, dřep/.

Hry na sluchovou diferenciaci byly dětmi vítány, byly opředené tajemstvím. Děti se dokázaly soustředit a být velmi tiché, aby hru sobě a ostatním kamarádům nepokazily. Z těchto důvodů se dětem dařilo lokalizovat směr zvuku. Děti si také vyzkoušely

poznávat nástroje denní potřeby, zvířata a hudební nástroje podle zvuků. Oblast hudebních nástrojů /z nahrávky/ a nástrojů denní potřeby bylo pro děti v některých případech obtížné.

Zrakové vnímání a paměť děti procvičovaly již při zmiňovaných hrách a pojmenovávání obrázků. S velkým zájmem se děti zapojovaly do tzv. Kimových her /např. Kdo je to strašidlo/, kde se dokázaly velmi soustředit a určit kamaráda, který je schován pod prostěradlem. Snaživost a nadšení děti ukázaly i při hře se stíny, kde se snažily o vymyšlení předmětů k namalovaným stínům. Následně dokázaly utvořit z obrázků a stínů správné dvojice. Starší děti si pak obrázky vyžádaly a na koberci si s obrázky zahrály obměnu Pexesa.

Každý příběh nabízel možnost grafomotorického cvičení. Grafomotorická cvičení jsme s dětmi doprovázeli jednoduchými říkankami, které napomáhaly plynulému pohybu tužky. Vždy jsem volila variantu A4 a velkoplošný formát. Děti měly možnost výběru. Většinou volily variantu velkého formátu, který byl nalepen na stole, zemi nebo ve svislé poloze na dveřích. Starší děti si pak vyzkoušely obdobu i v podobě formátu A4, s kterým se budou setkávat na základní škole. Z počátku měly děti snahu vykreslovat určenou stopu, ale po opakovaném vysvětlování, ukazování a zkoušení se většinou starších dětí vedlo ruku uvolnit a vést tužkou plynulou stopu.

Děti se západem vstupovaly do her, které byly doprovázeny pohybem či říkankou. Děti též napodobovaly jednoduché pohyby dle vzoru. Pomocí říkanek se snažily o zkoordinování pohybu s rytmem. K nejoblíbenějším, z této oblasti, patřily činnosti s padákem a míchání dortu k příběhu *O pejskovi a kočičce*. Stejně tak přidávání ingrediencí při hře „Hop do těsta“ bylo pro děti zábavné. Sladit společný rytmus skupiny se nám nedařilo při společných rytmizacích /dvakrát tlesknu o stehna a dvakrát o dlaně ve společném rytmu/. Z počátečních nároků jsem ustoupila a s dětmi trénovala jen společné vytleskávání v tomto taktu. S přibývajícím počtem zkoušení a dalším opakováním se tato společná hra s rytmem zlepšovala. Nápomocná nám byla též jednoduchá říkanka.

Díky předkládaným činnostem měly děti možnost vyzkoušet i svoji pozornost a reakci na signál, změnu či na slovo. V případě reakce na slovo byly děti velmi soustředěné a snažily se, aby jim jediné neuniklo. Pokud jde o reakci na signál či změnu při pohybu,

děti reagují o něco později nebo společně se skupinou. Děti si užívají možnost pohybu, který je při reakci lehce rozptyluje.

Aktivity na prostorovou orientaci měly děti možnost procvičit např. při manipulaci s ramínky na šatní tyči /vlastní ramínko s vyrobeným kusem oblečení/. Úkoly byly dětem zadávány tak, aby každý z nich měl možnost uspět. Následně se samotné děti proměnily v ramínka a na lavičku se skládaly dle pokynů, jako ramínka do šatní skříně. Z reakcí dětí bylo viditelné, že jsou činnosti pro ně přitažlivé a zábavné. Snadněji si tak dokázaly zafixovat jednotlivé polohy na šatní tyči.

V rámci logopedické prevence byly do vzdělávacího programu pravidelně zařazovány artikulační a dechová cvičení. Artikulační cvičení přišla dětem legrační a snažily se o jejich dobré napodobování. Při dechových cvičeních jsem se z počátku potýkala s velkou rychlostí provádění a samotného dechu. Děti se musely naučit svůj dech lépe ovládat a soustředit se na plynulý výdech. S každým dalším nácvikem se dětem dařilo dechová cvičení provádět lépe. Opět se osvědčilo motivování dechových cvičení aktuálním příběhem.

Děti se snažily obohacovat činnosti a hry svými představami a fantazií. Převážně starší děti napovídaly učitelce, jak by se dala jaká činnost obohatit, přicházely se svými nápady. Tyto reakce nasvědčovaly tomu, že se dětem nabízené aktivity líbí. Svě představy a přání děti dokázaly vyjádřit nejen slovně, ale i pomocí malby a kresby /od čeho asi může být klíč či vánoční přání/.

Na většinu aktivit jednotlivých integrovaných bloků se děti dokázaly soustředit. Příběhy jim byly blízké a motivovaly je k jednotlivým činnostem vzdělávacího programu. Na závěr evaluace musím uvést, že se děti snažily činnosti provádět na úrovni odpovídající svému věku a svým schopnostem. U většiny dětí byl patrný posun v jednotlivých oblastech. Z aktivního přístupu a reakcí dětí lze činnosti vzdělávacího programu hodnotit jako zdařilé.

5 DISKUZE

„Sotva se dítě naučí několika slovům, hraje si s nimi, zkouší je, něžně je drtí a zase skládá dohromady – zkrátka, slovo je pro ně cosi nového, hračka, která se mění v nástroj, v klíč, jímž všechno otevřeš“ (F. Hrubín).

Uvedený citát Františka Hrubína byl pro mne velkou inspirací. Využít slova, která jsou pro dítě hračkou, a pomocí her a činností, které vycházejí z pohádek či z příběhů sestavit vzdělávací program, který bude dětem nápomocný ve správném řečovém vývoji.

O knize, jako o jedné z hraček dětí útlého věku, se zmiňuje Gebhartová (1987). Dále uvádí, že předškolní dítě není klasickým čtenářem, ale příběhům z knih naslouchá z úst prostředníka. Přikláním se k názoru, že se kniha pro dítě stává vývojovým stimulem. Ve své praxi jsem knihu a literární příběh využila jako motivační stimul, pro výukový program v oblasti logopedické prevence. Děti čtený příběh dokáže zaujmout a vtáhnout do svého děje. Velkým přínosem jsou kvalitní ilustrace, které dětem pomáhají příběh více prožít.

Aby dítě mohlo využít všechny předpoklady, kterými v rámci správného vývoje řeči disponuje, jak uvádí Kutálková (2002), zařadila jsem do integrovaných celků činnosti, které mají formu her. Přikláním se k tvrzení všech odborníků (např. Lipnické, 2013), že formou hry je dítě přirozeně vybízeno k používání řeči a jazyka. Hra má dále důležitou roli i v socializaci dítěte. Činnosti a hry jsou doplňovány jednoduchým pohybem, říkadly a básničkami. Všechny aktivity a činnosti vycházejí z literárních příběhů, které, jak uvádí Kycltová Bezděková (2014), umocňují zážitky dětí z četby. Mé zkušenosti potvrzují, že vhodně zvolený literární příběh je výborným motivačním prostředkem. Již samotnou četbou u dítěte rozvíjíme řeč a slovní zásobu. Při četbě se dítě učí soustředění a získává schopnost porozumění děje. Dále, jak uvádí Kycltová Bezděková (2014), dítě formou společného dialogu formuluje vlastní myšlenky a osvojuje si vyjadřovací techniky. Z realizace programu vyplynulo, pokud je dítě příběhem osloveno, potřebuje se o své myšlenky podělit s kamarády. Zároveň se tak ostatní učí naslouchat druhým a vést dialog. Aktivity integrovaných celků jsou zaměřeny na rozvoj

smyslového vnímání, koordinaci a podporují rozvoj myšlení, fantazie, slovní zásoby, gramatiky a motoriky.

Nelze nesouhlasit s Těthalovou (2013), která zdůrazňuje podnětnost prostředí, které dítě obklopuje. V tomto případě se jedná hlavně o podněty ke hrám a k činnostem, které děti posunují a rozvíjejí. Z realizace programu musím potvrdit důležitost, na kterou poukazuje Lipnická (2013), umět reagovat na podněty přicházející ze stran dětí a přizpůsobit hru podle jejich aktuálních zájmů. Např. děti si velmi oblíbily hru s rýmy. Oblékání v šatně a procházka se proměnila ve velké rýmování. Děti pojmenovávaly věci, které viděly a společně jsme je doplňovali vhodnými rýmy. Činnosti a hry se tak pro děti stávají zábavnější a učení je přirozenější. Přináší dětem viditelné uspokojení.

Žádná učitelka by neměla opomíjet důležitost mluvního vzoru. Jak uvádí Váchová (2015), vlastním příkladem a v didakticky zaměřených činnostech podporovat rozvoj slovní zásoby, gramatickou správnost a kulturu řeči. Kutálková (2010) upozorňuje i na důležitost vzoru v technice dýchání při mluveném projevu. Při realizaci dechových cvičení bylo zjištěno, že děti se musí učit hospodaření s dechem. Z počátku programu byl dech neplynulý a rychlý.

V odborné literatuře je také připomínána důležitost rozvoje pohybových schopností, které ovlivňují vývoj řeči. Z realizace činností mohu potvrdit, že doplnění pohybem přispívá k radostné atmosféře a dosahování cílů v logopedické prevenci. U dítěte musíme přihlídnout k jeho fyziologickému vývoji a postupovat od nejjednoduššího ke složitějšímu. Navazovat na to, co již dítě zvládá. Jinak může být dítě k těmto činnostem demotivováno. Podporovat u dětí spontánní pohybové aktivity, následně zařazovat činnosti na rozvoj jemné motoriky. V oblasti rozvoje řeči neopomíjet zařazování cviků na podporu obratnosti mluvidel a vhodně je vhodně motivovat, jak připomíná Kutálková (1996).

Uvědomuji si, že zrakové rozlišování hraje důležitou roli při pozdějším učení čtení a psaní (Klenková, Kolbábková, 2002). K rozvoji tohoto vnímání se při realizaci osvědčily již samotné ilustrace knih. U dětí byly v oblibě obrázkové karty, zhotovené pro tento program, aby korespondovaly s příběhy. Realizován byl i typ tzv. Kimovy hry, o kterých se zmiňuje i Bednářová se Šmardovou (2015), na které děti reagují s velkým soustředěním. Sluchové vnímání a sluchová paměť byly podpořeny např. opakováním

slyšeného ihned i s odstupem. Stejně tak jak doporučuje Bednářová se Šmardovou (2015), byly do programu zařazeny říkadla, básničky a rytmická cvičení, která dětem v mnohém pomáhala. S dětmi jsme se dále zaměřili na určování počátečních hlásek ve slovech, rozklad slov na slabiky. S velkou odezvou se u dětí setkalo vymýšlení rýmů a hry, při kterých lokalizovaly směr zvuku či jednotlivé zvuky poznávaly.

Osvědčilo se mi při realizaci grafomotorických činností motivovat je a doprovodit rytmizací a říkankou. Toto doporučení uvádí např. Kycltová Bezděková (2014). Odstranění ostychu dětí před grafomotorickými listy se při realizaci podařilo velkoformátovými grafomotorickými provedeními.

Z realizace výukového programu je patrné, že literární příběh je ideálním motivačním stimulem nejen pro činnosti logopedické prevence. Z vlastní zkušenosti musím konstatovat, že práce s menším kolektivem se vždy odráží na výsledcích jednotlivců i skupiny. Je možné dětem poskytnout větší prostor a využít jejich potenciálu ve větším měřítku.

ZÁVĚR

Děti předškolního věku jsou zvědavé, kladou velké množství otázek a rády komunikují. Mají rády pohádky a příběhy. Jejich nejoblíbenější aktivitou je hra. Při tvorbě vzdělávacího programu bylo snahou propojit tyto dílčí segmenty a pomocí příběhů a her podpořit zdravý vývoj řeči u dětí. Setkávání s příběhem a s knihou děti nejen motivovalo k jednotlivým činnostem a podnítilo je ke spolupráci, ale docházelo ke kontaktu s knihou a se psaným textem, což je důležité i pro rozvoj pozdější čtenářské gramotnosti a samotného čtenářství.

Na základě výsledků z realizace programu, které jsou uvedeny v evaluacích, bylo zjištěno, že dobře zvolený literární příběh je vhodným motivačním stimulem pro činnosti logopedické prevence. Již samotné seznámení s knihou či příběhem napomáhá správnému rozvoji řeči. A to převážně v oblasti slovní zásoby, výslovnosti, představivosti, fantazie a vnímání. K většímu soustředění pro zachycení hlavní myšlenky a sledování děje dítěti pomáhají ilustrace, které příběhy doprovázejí. Starší děti děj, ve většině případů, reprodukují ve správných větách. Mladší děti potřebují k převyprávění příběhů pomoci návodnými otázkami či jiným způsobem povzbuzování. Stejně tak i u ostatních aktivit je zapotřebí přizpůsobení prováděných činností individuálním potřebám jednotlivých dětí. Na základě tohoto přístupu reagují děti na jednotlivé aktivity velmi pozitivně a pomocí nich opakovaně prožívají a připomínají si děj příběhů. Zároveň dochází k nenásilné pomoci při rozvoji řeči. Zpětné reakce dětí hovoří o tom, že se jim práce s příběhy líbila a realizované aktivity je zaujaly. U dětí byla pozorována radost ze hry a z poznání. Svědčí o tom i skutečnost, že vyžadují opakování některých činností nebo si samy hrají se slovy /zdrobněliny, rýmy/. K příběhům se děti neustále vrací a vyžadují další. V průběhu realizace výukového programu byl patrný posun většiny dětí v jednotlivých oblastech rozvoje řeči.

Práci s literárním příběhem lze doporučit, nejen jako motivaci pro oblast logopedické prevence. V této oblasti je ale literární příběh, společně s říkadly, nenahraditelným pomocníkem.

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let.* 2., vyd. Brno: Edika. 2015. ISBN 978-80-266-0658-1

BEZDĚKOVÁ Kycltová, Jana. *Učíme naše dítě mluvit.* 2., vyd. Praha: Arista. 2014. ISBN 978-80-87867-10-5

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku.* Praha: Grada. 2012. ISBN 978-80-247-3008-0

ČAPEK, Josef. HOFMAN, Eduard, ed. *O pejskovi a kočičce.* Praha: Baset. 2004. ISBN 80-7340-027-8

ČAPEK, Karel. *Marsyas, čili, Na okraji literatury: (1919-1931).* Praha: Fr. Borový, 1941. Kmen (Fr. Borový). Praha: Aventinum

ČECH, Pavel. *O klíči.* 2., vyd. Havlíčkův Brod: Petrkov. 2014. ISBN 978-80-87595-25-1

DVOŘÁK, Josef. *Logopedický slovník: terminologický a výkladový.* Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum. 1998. Logopedia clinica.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV.* Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-7367-854-8

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti.* 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1987.

CHALOUPKA, Otakar a kol. *Čeští spisovatelé pro děti a mládež.* Praha: Albatros. 1985.

JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež.* Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. 1999. ISBN 80-7044-234-4

KLENKOVÁ, Jiřina. KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte.* Brno: MC nakladatelství. 2002. ISBN

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie.* Praha: Grada. 2006. ISBN 978-80-247-1110-2

KUTÁLKOVÁ, Dana. *K rozvoji řeči potřebují děti kvalitní podněty. Informatorium 3-8.* 2007. č. 6, s. 6. ISSN 1210-7506

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči.* 3., vyd. Praha: Portál. 2002. ISBN 80-7178-667-5

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem. 2.*, aktualiz. a dopl. vydání Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-3080-6

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 1998. ISBN 80-7169-195-X

LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0381-0

LYNCH, Charlotte. KIDD, Julia. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí. 2. vyd.* Praha: Portál. 2010. ISBN 978-80-7367-699-5

MOLAVCOVÁ, Jitka. PETRÁŇ, Jan. *Pohádky z pastelky*. Praha: ETC Publishing. 1996. ISBN 80-86006-17-4

PEUTELSCHMIEDOVÁ, Alžběta. *Logopedie v mateřských školách (3). Informatorium 3-8. 2005, č. 2, s. 12.* ISSN 1210-7506.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2016. [cit. 2017-03-23]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/696/>

SOVÁK, Miloš. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice sociální pedagogiky. 1984.

SVĚRÁK, Zdeněk. *Tatínku, ta se ti povedla. 4. vyd.* Praha: Albatros, 2012. ISBN 978-80-00-02913-9

SVOBODOVÁ, Eva. ŠMELOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. VÁCHOVÁ, Alena. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. 2010. ISBN 978-80-7367-774-9

SVOBODOVÁ, Eva. ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-262-0020-8

SVOBODOVÁ, Eva. VÁCHOVÁ, Alena. VÍTEČKOVÁ, Miluše. *Do školky za zvířátky: metodika práce s příběhy v MŠ*. Praha: Portál. 2012. ISBN 978-80-262-0185-4

TĚTHALOVÁ, Marie. *Kniha dětem zprostředkovávají životní zkušenost. Informatorium 3 – 8. 2013, č. 11*

TĚTHALOVÁ, Marie. *Logopedická prevence podporuje zdravý rozvoj řeči. Informatorium 3-8. 2013, č. 8*

TĚTHALOVÁ, Marie. *Mluvit není jen vyslovovat. Informatorium 3-8. 2013, č. 8*

TĚTHALOVÁ, Marie. *Z dětského světa mizí říkadla a zpěv. A je to škoda. Informatorium 3 – 8. 2013, č. 2*

URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia. 2003. ISBN 80-7198-548-1

URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. Vyd. 5. (upr. a dopl.). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-046-7.

VÁCHOVÁ, Alena. KUPCOVÁ, Zuzana. KUKAČKOVÁ, Michaela. *Rozvíjíme jazyk a řeč u dětí: dítě a jeho psychika – jazyk a řeč*. Praha: Raabe. 2015. ISBN 978-80-7496-173-1

VHRSTI. *Už se nebojím tmy*. Praha: Mladá fronta. 2007. ISBN 978-80-204-1679-7

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: O pejskovi a kočičce – Jak si dělali dort - fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 2: O klíči – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 3: Pohádky z pastelky – O sněhu a Ježíškovi – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 4: Tatínku, ta se ti povedla – Hotelová pohádka – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 5: Už se nebojím tmy – fotografie z realizovaných činností

Příloha č. 6: Pracovní listy

Příloha č. 1:

O Pejskovi a kočičce - Jak si dělali dort – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Četba příběhu

Četba příběhu

Obr. č. 3

Do dortu přidám ...

Do dortu přidám ...

Obr. č. 5

Do dortu přidám

Obr. č. 7

„Hop do těsta“

Obr. č. 6

Do dortu přidám ...

Obr. č. 8

„Hop do těsta“

Obr. č. 9

„Hop do těsta“

Obr. č. 10

„Hop do těsta“

Obr. č. 11

Ochutnávka těsta - „olizování vařečky“

Obr. č. 12

Hrátky s vařečkou

Obr. č. 13

Míchání těsta – hra s padákem

Obr. č. 14

Míchání těsta – hra s padákem

Obr. č. 15

Grafomotorika s říkankou

Obr. č. 16

Grafomotorika s říkankou

Obr. č. 17

Grafomotorika s říkankou

Obr. č. 18

Dechové cvičení

Obr. č. 19

Cvičení motoriky mluvidel

Obr. č. 20

Cvičení motoriky mluvidel

Příloha č. 2:

O klíči - fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 21

Od čeho klíč může být?

Obr. č. 22

Jaké tajemství ukrývá?

Obr. č. 23

Četba příběhu

Obr. č. 24

Četba příběhu

Obr. č. 25

Děti s knihou a tajemným klíčem

Obr. č. 26

Tajemství – výtvarná činnost

Obr. č. 27

Tajemství – výtvarná činnost

Obr. č. 28

Diskuze nad obrázky

Obr. č. 29

Na dopravní prostředky – pohybová hra

Obr. č. 30

Na dopravní prostředky – pohybová hra

Obr. č. 31

Artikulační cvičení

Obr. č. 32

Artikulační cvičení

Obr. č. 33

Hra s rýmy – párování obrázků

Obr. č. 34

Hra s rýmy – párování obrázků

Obr. č. 35

Hra s rýmy – párování obrázků

Obr. č. 36

Hra s rýmy – párování obrázků

Obr. č. 37

Hra s rýmy – vymýšlení k obrázku

Obr. č. 38

Hra s rýmy – vymýšlení k obrázku

Obr. č. 39

Věci a jejich velikosti

Obr. č. 40

Věci a jejich velikosti

Obr. č. 41

Grafomotorika

Obr. č. 42

Grafomotorika

Obr. č. 43

Klíč od hudební školy

Obr. č. 44

Klíč od hudební školy

Příloha č. 3:

Pohádky z pastelky - O sněhu a Ježíškovi – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 45

Dopis Ježíškovi – vánoční přání

Obr. č. 46

Dopis Ježíškovi – vánoční přání

Obr. č. 47

Dopis Ježíškovi – vánoční přání

Obr. č. 48

Dopis Ježíškovi – vánoční přání

Obr. č. 49

Sněhové cvičení

Obr. č. 50

Sněhové cvičení

Obr. č. 51

Výroba papírové koule

Obr. č. 52

Výroba papírové koule

Obr. č. 53

Cvičení s papírovou koulí

Obr. č. 54

Koulovaná

Obr. č. 55

Dechové cvičení

Obr. č. 56

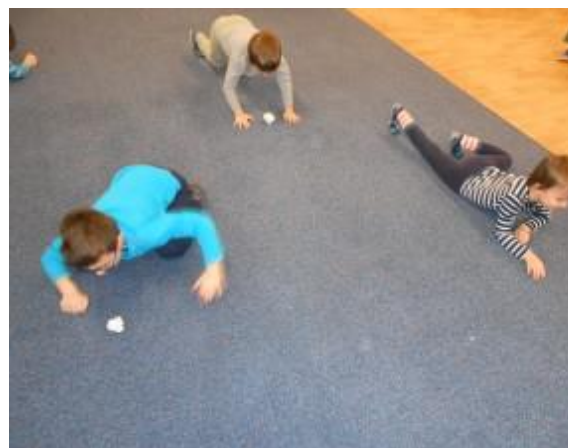
Dechové cvičení

Obr. č. 57

Dechová cvičení

Obr. č. 58

Dechová cvičení

Obr. č. 59

Sněhové cvičení – „andělíčec ve sněhu“

Obr. č. 60

Grafomotorická cvičení - bruslení

Obr. č. 61

Grafomotorická cvičení – bruslení

Obr. č. 62

Obraz zimy

Obr. č. 63

Grafomotorika – sjezd

Obr. č. 64

Grafomotorika - slalom

Obr. č. 65

Grafomotorika - slalom

Obr. č. 66

Grafomotorika – hokej

Obr. č. 67

Grafomotorika – hokej

Obr. č. 68

Grafomotorika - slalom

Obr. č. 69

Práce a hry na zahradě

Obr. č. 70

Práce a hry na zahradě

Obr. č. 71

Práce a hry na zahradě

Obr. č. 72

Práce a hry na zahradě

Příloha č. 4:

Tatínku, ta se ti povedla - Hotelová pohádka – fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 73

Seznámení s knihou

Obr. č. 74

Ramínka se seznamují

Obr. č. 75

Ramínka se seznamují

Obr. č. 76

Ramínka se seznamují

Obr. č. 77

Rytmizace – Já mám ramínko, ty máš ...

Obr. č. 78

Rytmizace – Já mám ramínko, ty máš ...

Obr. č. 79

Ramínka, seřadte se!

Obr. č. 80

Ramínka, ramínka, hýbejte se!

Obr. č. 81

Co na ramínko pověsíme

Obr. č. 82

Co na ramínko pověsíme

Obr. č. 83

Co na ramínko pověsíme

Obr. č. 84

Co na ramínko pověsíme

Obr. č. 85

Prostorová orientace na šatní tyči

Obr. č. 86

.... a máme pověšeno

Obr. č. 87

Grafomotorika – šatní ramínko

Obr. č. 88

Grafomotorika – šatní ramínko

Obr. č. 89

Hra se zvuky

Obr. č. 90

Hra se zvuky

Obr. č. 91

Špendlík Jarďa a nafukovací ramínka

Obr. č. 92

Špendlík Jarďa a nafukovací ramínka

Obr. č. 93

Není ramínko jako ramínko

Obr. č. 94

Není ramínko jako ramínko

Obr. č. 95

Není ramínko jako ramínko

Obr. č. 96

Není ramínko jako ramínko

Obr. č. 97

Náš příběh

Obr. č. 98

Náš příběh

Příloha č. 5:

Už se nebojím tmy - fotografie z realizovaných činností

Obr. č. 99

Stínové obrázky

Obr. č. 100

Stínové obrázky

Obr. č. 101

Stínové obrázky

Obr. č. 102

Smyslová hra – Na strašidlo

Obr. č. 103

Smyslová hra – Na strašidlo

Obr. č. 104

Vytrhávaná strašidla

Obr. č. 105

Vytrhávaná strašidla

Obr. č. 106

Prstová cvičení

Obr. č. 107

Odkud houká strašidlo

Obr. č. 108

Odkud houká strašidlo

Obr. č. 109

Odkud houká strašidlo

Obr. č. 110

Strachový pytel

Obr. č. 111

Smyslová hra - hmat

Obr. č. 112

Grafomotorika

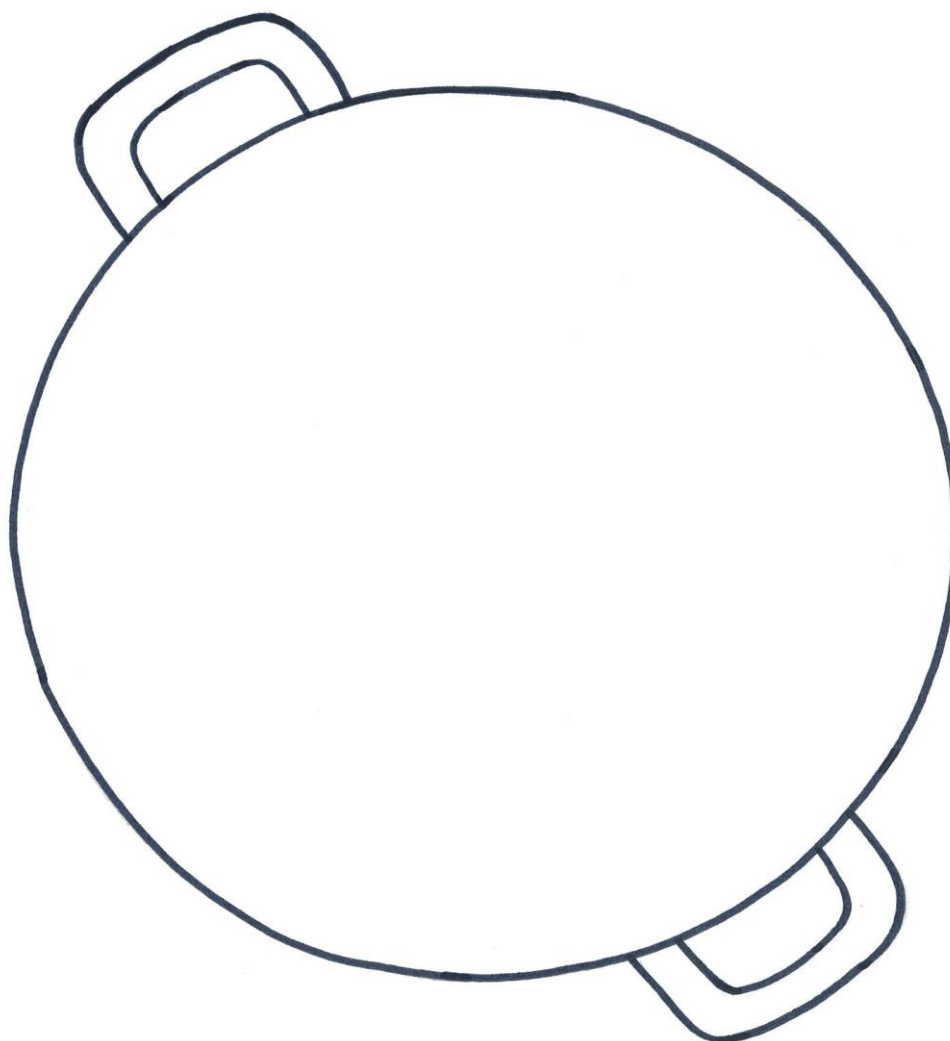
Obr. č. 113

Grafomotorika

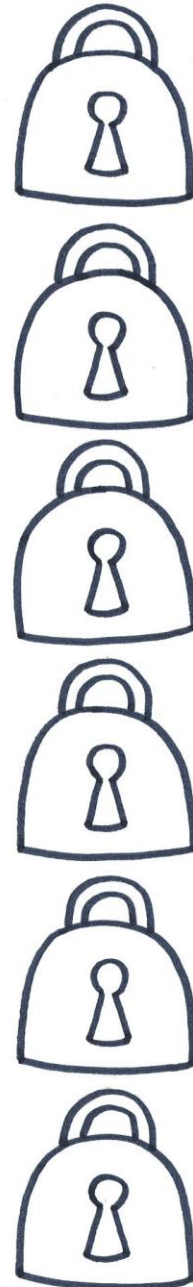
Příloha č. 6: Pracovní listy

Pracovní list č. 1:

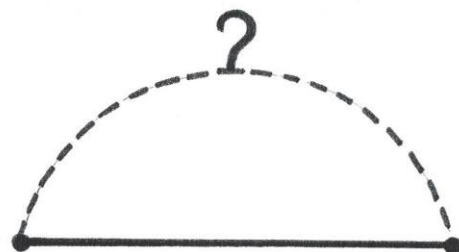
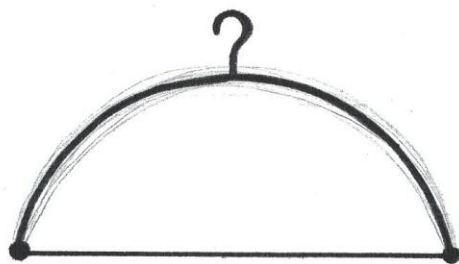
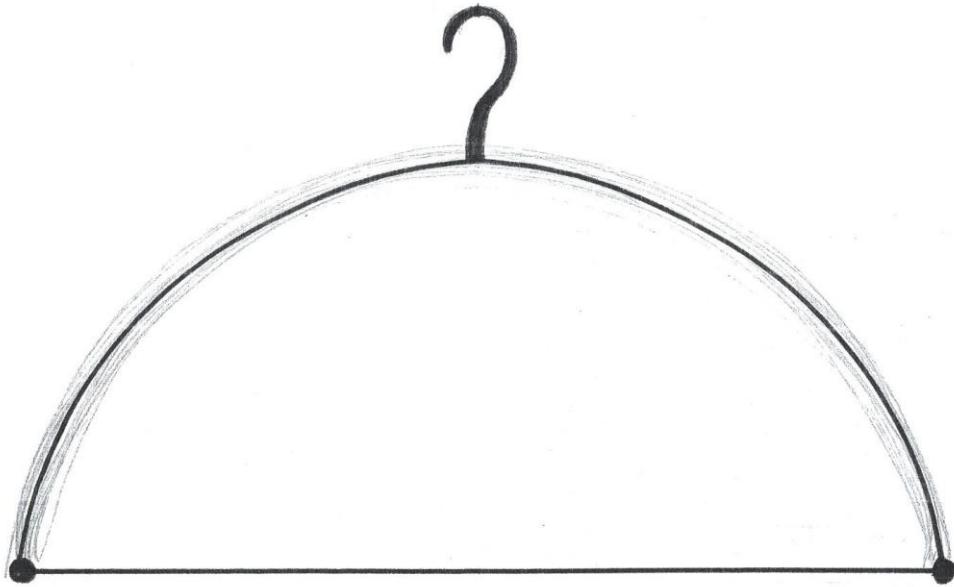

Pracovní list č. 2:

Pracovní list č. 3:

?

?

?

?

Pracovní list č. 4:

